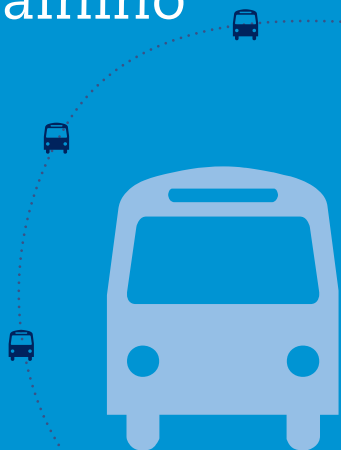

Průvodce
dobrovolnictvím
v zemích
globálního
Jihu

Průvodce
dobrovolnictvím
v zemích
globálního
Jihu

Obsah

Úvod	3
1 Mezinárodní dobrovolnictví v českém a evropském kontextu	5
2 Před odjezdem aneb Přípravenému štěstí přeje	9
2.1 Je dobrovolnictví v zahraničí pro mě?	10
2.2 Co je při výběru důležité	11
2.2.1 Jak si nejlépe vybrat vysílající a přijímající organizaci	11
2.2.2 Jak si nejlépe vybrat zemi	12
2.2.3 Město, anebo venkov?	12
2.2.4 Na jak dlouho odjet	13
2.2.5 Ještě pár detailů, na které je dobré myslet	13
2.3 Motivace a práce v místní organizaci	15
2.4 Praktické rady aneb Co si zjistit před odjezdem	16
3 Na projektu aneb Jak si to užít a na co si dát pozor	19
3.1 Kulturní brýle a stereotypy	20
3.2 Kulturní šok	21
3.3 Dobrovolnická etika	25
3.3.1 Etika a mediální prezentace	26
3.4 Co znamená pracovat v místní organizaci	27
4 Po návratu aneb Jak pracovat se zážitky	31
4.1 Ponávratový šok	32
4.2 Ponávratové aktivity a globální rozvojové vzdělávání	33
4.3 Jaké mám možnosti se zapojit a s kým mohu spolupracovat?	35
4.3.1 Jak uspořádat besedu o své dobrovolnické zkušenosti	35
4.3.2 Jak interpretovat své zážitky v médiích	39
4.4 Vybrané aktivity a projekty GRV v České republice	45
Pár otázek na závěr	50
Užitečné odkazy	52
Zdroje	54

Úvod

— Právě se vám dostala do rukou příručka, která vznikla za účelem poskytnout českým dobrovolníkům ucelenou představu o dobrovolnickém pobytu v zahraničí. Primárně je tato příručka určena těm, kteří se chystají do zemí globálního Jihu. Doufáme však, že inspiraci a užitečné rady zde najdou i všichni, kteří chtějí poznat svět očima mezinárodních dobrovolníků, ať jsou kdekoli.

— Existuje mnoho důvodů proč se rozhodnout vycestovat do zahraničí na dobrovolnický projekt (tzn. bez nároku na finanční odměnu). Tato příručka by vám měla být průvodcem nejen po praktické stránce, ale zároveň vás přimět k zamyšlení nad vaší motivací k dobrovolnictví a připravit vás na mnohé aspekty pobytu v cizí zemi. Může být vaším poradcem od chvíle, kdy se rozhodnete vycestovat do zahraničí (pomůže vám vybrat vhodnou zemi, organizaci a typ projektu), během vašeho pobytu, ale i po návratu zpět, kdy budete chtít sdílet své zážitky a zkušenosti s ostatními. Pokusíme se vám nabídnout co nejvíce z našich zkušeností a mnoho ověřených informací. Přesto je dobré mít na paměti, že každá zkušenost z dobrovolnického pobytu je svým způsobem unikátní a neopakovatelná.

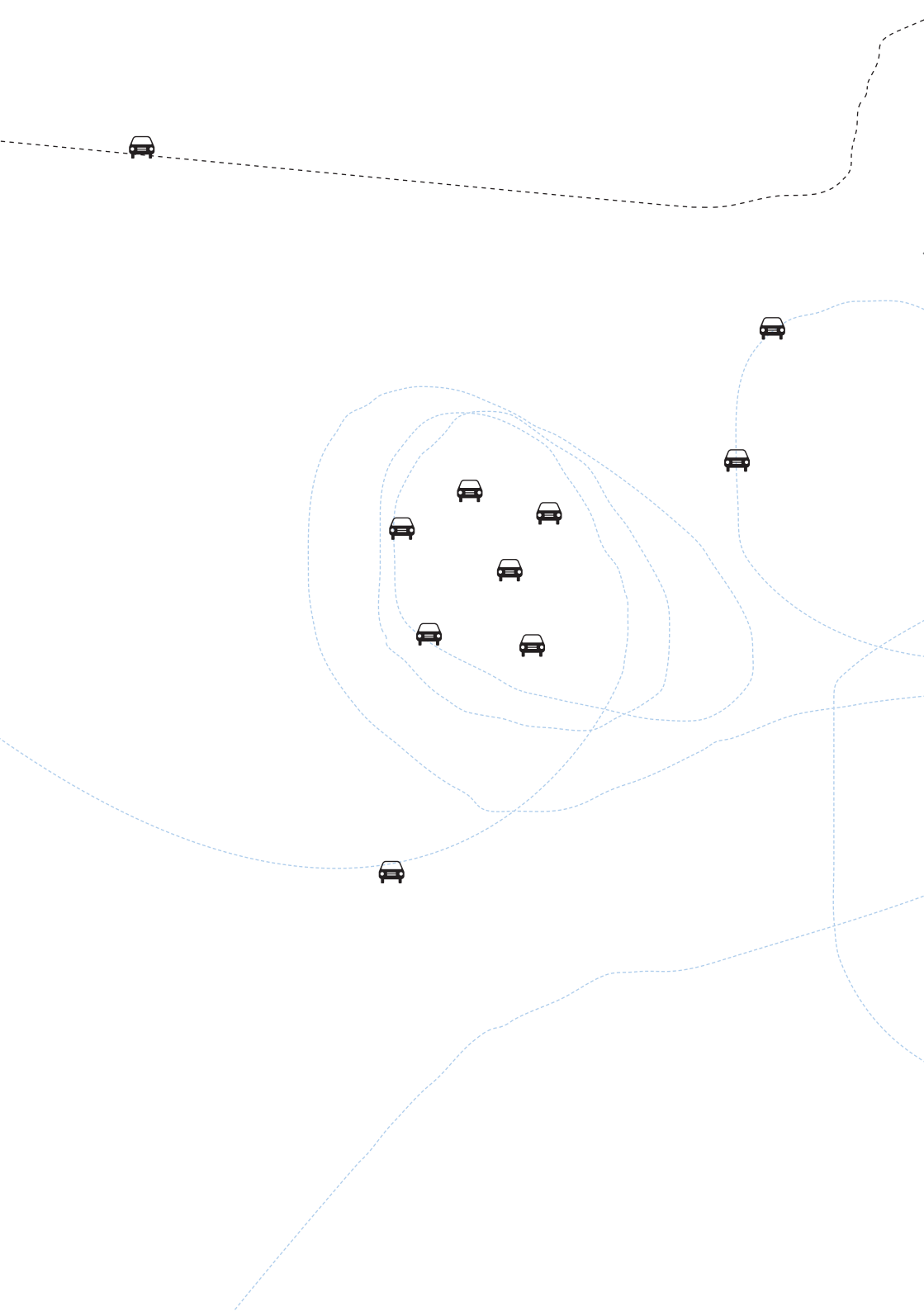

Věříme, že pro vás budou informace v následujících kapitolách užitečné a inspirující

V textu je pro zjednodušení použit maskulinní tvar osob a funkcí, jenž nahrazuje tvary mužské i ženské.

1

Mezinárodní
dobrovolnictví
v českém
a evropském
kontextu

2

3

4

Motto:

„Těším se na dobu, kdy obyčejný mladý člověk – a rodič či zaměstnavatel – bude mít za to, že jeden či dva roky práce pro rozvoj společnosti, ať už ve vzdálené zemi nebo v zaostalé oblasti jeho vlastního státu, jsou běžnou součástí vzdělání.“

U Thant, barmský diplomat a v 60. letech generální tajemník OSN

Začalo to u Verdunu...

— Tradice mezinárodního dobrovolnictví v evropském měřítku sahá až do 20. let minulého století a počátky hnutí jsou výrazně ovlivněny poválečným pacifismem. První dobrovolnický projekt se symbolicky konal ve Verdunu, malém městečku na severu Francie, v němž během 11měsíční obrany proti německé ofenzivě padl za první světové války více než milion obětí. V listopadu 1920 do Verdunu přijely dvě desítky mladých a motivovaných dobrovolníků z celé Evropy (od Maďarska až po Británii) nejen pomoci s rekonstrukcí, ale i symbolicky přispět k nové společné budoucnosti kontinentu bez válek.

— Během pěti měsíců tvrdé práce za každého počasí opravili domy zemědělců i cesty a položili základy pro městskou radnici. Ale poválečné napětí bylo ještě příliš silné, a tak skupina dostala na jaře 1921 ultimátum: buď odjedou němečtí a rakouští členové týmu (tedy v logice nedávné války nepřátelé), nebo skončí celý projekt. Dobrovolníci ctili pravidlo týmové solidarity, a tak byl projekt ukončen; byl sice poznamenán neúspěchem v podobě rozpačitého konce, ale mimořádná zkušenost z intenzivní spolupráce se společným cílem přesto položila základ pro další dobrovolnické projekty.

— Jak už bylo naznačeno, dobrovolnická služba byla v počátcích úzce spjata s „civilní službou“, pacifismem a s úsilím o právo na odmítnutí vojenské služby. Až ničivé záplavy v Lichtenštejnsku na podzim v r. 1927, jejichž následky se nedaly zvládnout bez masivního náboru dobrovolníků, vedly ke zlomové debatě a rozhodnutí, že hnutí nelze profilovat jen úzce pacifisticky: mezi dubnem a říjnem 1928 proběhly celkem čtyři workcampy za účasti 710 dobrovolníků ze 17 zemí a Lichtenštejnsko díky tomu odvrátilo nebezpečí masového odlivu zemědělců.

— V roce 1930 byl založen sekretariát mezinárodní organizace Service Civil International a dobrovolnické projekty začaly organizovat i studentské, náboženské či jiné obecně prospěšné spolky. Vedle manuálních rekonstrukčních projektů získaly pod vlivem tíživé ekonomické krize na významu ve 30. letech také projekty sociální – legendární se stal například workcamp ve velšském Brynmawru s převážně nezaměstnaným obyvatelstvem.

— Po druhé světové válce síť mezinárodně–dobrovolnických výměn rostla především na Západě. Rozkvět v celosvětovém měřítku pak přinesla zejména 60. léta, kdy částečně opadla napjatá studenoválečná atmosféra a mezinárodní dobrovolnické angažmá si získalo i politickou podporu. Americký prezident Kennedy stál u zrodu národního programu dobrovolnictví v rozvojových zemích Americorps (který trvá úspěšně dodnes) a mezinárodní workcampy za účasti mladých lidí z různých částí světa se staly jedním z prostředků zmírňování napětí a předsudků mezi Východem a Západem. Desítky mezinárodních workcampů se v 60. letech konaly i v komunistickém Československu a do zahraničí mohli na zkušenou vyjet i naši dobrovolníci. Sovětská okupace a následná normalizace ale slibný vývoj opět přerušily – až do sametové revoluce.

Porevoluční otevírání hranic

— Začátkem 90. let se země otevírala jen postupně; lidé však měli chuť cestovat a řada z nich nechtěla použít jen klasickou cestu běžného turismu, nýbrž stála o to poznávat jiné země a kultury alternativně, např. ve spojení s dobrovolnictvím. Navíc možností cestovat ještě nebylo tolik a cesta na workcamp byla jedním z mála způsobů dostat se levně do zahraničí a procvičit si angličtinu (němčinu, francouzštinu apod.). Během 90. let se postupně začaly rozšiřovat další pracovní a studijní programy, možností přibývalo. Zpočátku ale byli čeští (a slovenští) dobrovolníci spíše dobrodruzi, kteří jeli vyzkoušet něco nového.

— S příchodem nového tisíciletí se do dobrovolnictví v zahraničí začalo pouštět širší spektrum nejen mladých lidí; přibývaly projekty pro dobrovolníky mladší 18 let a další speciálně zaměřené projekty. Dobrovolnictví začala také finančně podporovat Evropská unie (výměny mládeže, Evropská dobrovolná služba apod.) a v ČR byl přijat zákon o dobrovolnictví. Zkrátka najednou nebyla cesta na workcamp nic výjimečného či dobrodružného. S tím jde ruku v ruce i fakt, že si účastníci začali své projekty vybírat pečlivěji. Už jim nebylo jedno, kam pojedou a co budou dělat – hlavně aby odjeli, jak tomu bývalo v 90. letech.

Po dvaceti letech

— Dvacet let po sametové revoluci existuje v České republice široká nabídka zahraničních dobrovolnických projektů, a to jak v Evropě, tak po celém světě. Na adresu mezinárodního dobrovolnictví zaznívají i kritické hlasy. Na blogy dobrovolníků občas negativně reagují lidé odmítající mladé nadšence, kteří chtějí zachránit svět, místo toho, aby svou energii investovali do řešení problémů v ČR.

— V novinářských a odborných kruzích se zase objevuje důležitá a podnětná kritika vztahující se k efektivnosti dobrovolnických projektů, vyhodnocování skutečného dopadu dobrovolnické práce na místní komunitu v rozvojových zemích či upozorňování na různé odnože mezinárodního dobrovolnictví například v podobě tzv. projektové turistiky (voluntourism). S rostoucí poptávkou zkrátka roste i nabídka, která ne vždy vychází z původních principů a hodnot mezinárodního dobrovolnictví. O to více je nutné dávat pozor, jakým směrem se mezinárodní dobrovolnictví ubírá, a mezi množícími se nabídkami příležitostí pečlivě vybírat.

— Přesto se zdá, že podpora a zájem o mezinárodní dobrovolnictví po celém světě stále roste. Ukazuje se totiž, že tato činnost obecně mladým lidem otevírá obzory a pomáhá jim porozumět globálnímu souvislostem a komplexnosti současného světa. Má také celou řadu praktických přínosů nejen pro jejich osobní a profesní růst, ale i pro šíření myšlenky aktivní občanské participace. Účastníci mezinárodně dobrovolnických projektů ovládají lépe cizí jazyky, jsou citlivější k interkulturním odlišnostem a během svého pobytu v zahraničí získávají hlubší vhled do společenských témat a problémů, což jim umožňuje citlivěji vnímat i nové příležitosti. Po svém návratu do domovské země bývají kritičtější, vnímavější a občansky aktivnější v řešení lokálních problémů. Díky svým zážitkům a zkušenostem bývají také často zdrojem inspirace a inovací. Tohoto faktu si je vědoma i Evropská komise, která rok 2011 vyhlásila Evropským rokem dobrovolnictví.

1

2

3

Před odjezdem
aneb
Připravenému
šťěstí přeje

4

2.1 Je dobrovolnictví v zahraničí pro mě?

— Motivace dobrovolníků, kteří se rozhodli pro dobrovolnou činnost v zahraničí, mohou být různé. Někteří chtějí prostě pomáhat, jiní potřebují nabýt praxi a zkušenosti, další hledají osobní výzvu. Pro každého, kdo o dobrovolnictví v zahraničí uvažuje, je v každém případě velmi důležité, aby si uspořádal a ujasnil všechny důvody, proč chce odjet právě jako dobrovolník a ne třeba jen jako turista nebo na studijní či pracovní pobyt.

— Dobrovolnictví vyžaduje flexibilitu, trpělivost, iniciativu, a především uznání a schopnost respektovat odlišné kulturní hodnoty a tradice. Dobrovolníci nepřijíždějí učit místní obyvatele západním zvykům ani s vizí je zachránit a spasit. Rozhodnutí o cestě na dobrovolnický projekt by mělo vycházet především z vůle podělit se o svou energii, entuziazmus a čas s lidmi, kteří o to stojí a je třeba jim pomoci. Jako dobrovolník se setkáte s mnoha odlišnými kulturami. Někde vám lidé a jejich zvyky padnou do oka, jinde vám přijdou nelogické a třeba i nepřijatelné. Vždy je však důležité si uvědomit, že jste u nich hostem! A proto se před odjezdem dobře zamyslete nad tím, co všechno jste schopni akceptovat a jste-li připraveni respektovat i jiné názory než ty, jež obecně platí u nás.

Ujasněte si dobře svou motivaci a uvědomte si, co role dobrovolníka obnáší a co od ní očekáváte

„Každý dobrovolník by se měl chtít učit, adaptovat a přijmout naši zemi a její odlišnost. Dobrovolník musí mít jasno v tom, co chce v zemi a hostitelském projektu dělat. Musí mít dobrou motivaci a být dobře připraven, jinak bude trpět.“

(Otec Cyriac Adayadiel, 15 let zkušenosti spolupráce s evropskými dobrovolníky v projektu pro děti ulice v Indii)

Proč chci odcestovat?

Proč právě jako dobrovolník?

Seznámil jsem se s ostatními možnostmi jak vycestovat?

Co si pod pojmem dobrovolnictví představuji?

Jaká jsou má očekávání od výjezdu a od dobrovolnického pobytu?

Jaké jsou mé osobní cíle?

Jak mi pomůže dobrovolnictví v zahraničí k jejich naplnění?

2.2 Co je při výběru důležité

— Už víte, proč se chcete vypravit do cizí země, a jste naprosto přesvědčeni, že dobrovolnictví je přesně to, co hledáte. Ale jak si vybrat správně ze stovek dobrovolnických příležitostí? Do jaké země odjet? Je lepší být na venkově, nebo ve městě? A na jak dlouho?

2.2.1 Jak si nejlépe vybrat vysílající a přijímající organizaci

— Ať jste se rozhodli vyjet s českou nebo zahraniční vysílající organizací nebo odjet na vlastní pěst, máme pro vás pár rad, co byste měli o organizaci, se kterou budete spolupracovat, vědět, a jaké otázky by vám měly být zodpovězeny. Je mnoho způsobů jak zjistit, že organizace, kterou jste si vybrali, je ta pravá, a že tedy jejím cílem je, aby vaše dobrovolnické působení mělo smysl nejen pro vás, ale také pro místní obyvatele.

— Důležité je pokusit se zjistit, zda organizace spolupracuje s lokálními partnery, zda má místní zaměstnance a dobrovolníky. Profesionální organizace nezapomínají začlenit místní obyvatele do svých týmů. Váš projekt nebo práce, kterou budete dělat, by měla být odsouhlasena, popřípadě definována z místa, kam jedete. Tím se zajistí potřebnost jak vaše, tak projektu, na kterém budete pracovat. Zajímejte se také o pracovní podmínky: s kým budete pracovat, jestli budete mít nějakého průvodce či mentora, zda má organizace zkušenost s dobrovolníky z cizích zemí, co od jejich práce čeká, co jí dříve vyhovovalo a co naopak ne. Buď místní (přijímající), nebo vysílající organizace, by vám měla zodpovědět co nejvíce vašich otázek. Pokuste se zkontaktovat také bývalé dobrovolníky daných organizací, kteří vám poskytnou informace o tom, co jim vyhovovalo a co méně.

— V ideálním případě by měl být dobrovolnický pobyt naplánován tak, aby každý nový dobrovolník mohl navázat na práci svého předchůdce, resp. na dlouhodobou činnost organizace. V praxi to však často bývá daleko složitější. Ať již budete v organizaci prvním dobrovolníkem ze zahraničí či nikoliv, je důležité, abyste si předem, a také znovu na místě, ujasnili svou roli a způsob spolupráce, a to tak, aby místní tým mohl na vaši práci navázat i po vašem odjezdu. Není vhodné vše naprosto změnit a po odjezdu doufat, že tyto změny budou udržitelné.

— Pokud za svůj dobrovolnický pobyt platíte vysílající nebo přijímající organizaci (případně oběma), mělo by být ve vašem zájmu vědět, na co jsou peníze použity. Je však důležité si uvědomit, že náklady na vysílání

a přijímání dobrovolníků se mnohdy výrazně liší a vše závisí na povaze projektu, organizaci, poloze, a samozřejmě i na zodpovědném přístupu organizací.

— Jedete-li na střednědobý nebo dlouhodobý projekt, může být užitečné sestavit si pracovní plán na dobu pobytu. Ten se může měnit a doplňovat podle vašich aktuálních potřeb i potřeb organizace. Jeho sepsáním si utřídíte myšlenky a můžete si sjednotit své představy o projektu s přijímající organizací. Poté, co si stanovíte pracovní cíle a akční plán, stanovte si sami také své osobní i profesní cíle a očekávání jak od pobytu, tak od spolupráce s místní a vysílající organizací. V průběhu pobytu se se svým nadřízeným k tomuto seznamu vracejte a snažte se zhodnotit, co bylo naplněno a jaké by měly být další kroky vašeho působení. Nebojte se v průběhu pobytu se zeptat na to, jak je s vámi místní tým spokojen, co byste měli dělat jinak a co naopak na vaší práci oceňuje. Kritéria pro zhodnocení kvality a efektivnosti potenciálních organizací vám může poskytnout i [Kodex efektivnosti členských organizací FoRS na \[www.fors.cz\]\(http://www.fors.cz\)](#).

→ Při výběru projektu pečlivě zvažte, s jakými organizacemi budete spolupracovat, zajímejte se o jejich transparentnost a předchozí zkušenosti s nimi.

2.2.2 Jak si nejlépe vybrat zemi

— Při výběru dobrovolnického projektu se často řídíme především tím, do jaké země či oblasti bychom chtěli vycestovat. Otázka, zda náplň projektu odpovídá tomu, co jsme schopni a ochotni nabídnout, je však stejně důležitá. Bez odvahy, nadšení a motivace k práci se v dobrovolnictví nelze obejít. Zvažte však při výběru své možnosti a při volbě země zohledněte jak povahu projektu a náročnost dobrovolnické práce, tak i politickou a bezpečnostní situaci v zemi i kulturní specifika, a zodpovědně a pravdivě posuďte, zda jste připraveni přizpůsobit se místním podmínkám.

→ Kromě konkrétní země a kultury, kterou chcete poznat, se zaměřte i na náplň projektu, která by měla odpovídat vašim očekáváním a schopnostem.

2.2.3 Město, nebo venkov?

— Velká města vám mohou nabídnout více volnočasových aktivit, možná

západnější přístup, a třeba i jazykové kursy. Ale také se tam nejspíše setkáte s větší kriminalitou, hlukem, chaosem a stresem. Naproti tomu v malém městě se lépe sblížíte s místními obyvateli, budete blíže přírodě a rychleji proniknete do poznávání lokálních zvyků. Nevýhodou však může být hluboké uznávání tradic, náboženství, rozdílné postavení žen ve společnosti a větší netolerance místních obyvatel k odlišnému chování. Také se budete muset mnohem více sžít sami se sebou, protože svůj volný čas si budete muset vyplnit sami. V každé zemi či regionu jsou však tyto rozdíly jiné, proto je vhodné zjistit si o konkrétním místě vašeho pobytu co nejvíce.

Předtím, než uděláte finální rozhodnutí, zjistěte si podmínky života v potenciálním místě svého pobytu a porovnejte je s tím, jaký životní styl vám spíše vyhovuje.

2.2.4 Na jak dlouho odjet

— Můžete odcestovat na krátkodobé, střednědobé či dlouhodobé dobrovolnické projekty. Krátkodobé pobyty trvají zpravidla od dvou týdnů do tří měsíců. Během nich se většinou seznamujete s místní kulturou a zvyky, jde tedy spíše o tzv. mezikulturní výměnu. Střednědobé pobyty trvají přibližně šest měsíců. Tehdy začínáte hlouběji chápat souvislosti, postupně se sžíváte s místními podmínkami a budete mít více času na to, abyste svou činností přispěli tamní komunitě. Doba jednoho až dvou let je brána jako dlouhodobé dobrovolnické působení. Dává vám dostatek času prožít a pochopit kulturu naplno a zároveň skutečně zavést společně s místním týmem v rámci vašeho projektu potřebné změny. Nicméně vždy záleží na vašich prioritách, možnostech a očekáváních.

Položte si otázku, jaký typ pobytu preferujete. Bude vám více vyhovovat krátkodobý/mezikulturní, nebo dlouhodobý/rozvojový?

2.2.5 Ještě pár detailů, na které je dobré myslet

— Je velice důležité zamyslet se nad osobními výdaji. Ty nebývají vždy nízké, přestože se jedná o rozvojové země. Zorientujte se před odjezdem v cenách letenek, ubytování a stravy. Zjistěte si, nepotřebujete-li víza, některá další povolení či speciální očkování. Odkazy na informace o zdravotní přípravě naleznete na konci této příručky. Při výběru země se zajímejte i o takové maličkosti, jako je například místní strava. Nevydržíte bez masa

a rozhodli jste se jet na indický venkov? Jste vegetariáni a vaší vysněnou zemi je Mongolsko? Ujistěte se, že vám místní strava bude chutnat. Další důležitou věcí je váš vztah k cestování a lidem. Pokud vám nevyhovují přeplněné dopravní prostředky, vyberte si raději menší město. Jestli nejste rádi středem pozornosti a nesnášíte, když se vás někdo dotýká, ukazuje na vás a chce si s vámi povídat, a to neustále, vyberte si raději kulturu podobnou té naší. Ve všech ostatních se smiřte s faktem, že budete pravděpodobně tou největší chodící atrakcí a místní lidé vám to budou dávat neustále nadšeně najevo.

— A ještě jeden tip. Pokud jedete do zahraničí poprvé a máte obavy z toho, jak to tam všechno vlastně zvládnete, zkuste si vybrat zemi či projekt, kde nebudete trávit všechnen čas jen s místními obyvateli, ale kde se budete moci setkávat s jinými dobrovolníky.

Při výběru projektu nezapomeňte zvážit své finanční možnosti, případná zdravotní omezení a další faktory, které by mohly úspěch vašeho působení v cizí zemi ovlivnit.

„Pro mě je stále těžší žít tam, kde nyní jsem. Stále více mám možnost podívat se k těm bohatším Afričanům a musím přiznat, že se mi k nám do chudinské čtvrti vrátí čím dál hůře. Dobrovolník skutečně musí počítat se vším, nesmí se nechat překvapit úplně jinou situací, než očekával. A já jsem skutečně před odjezdem do Afriky neočekávala, že zde poznám mnohem bohatší a pohodlnější svět, než jaký znám z domova. Tak mám alespoň šanci si vyzkoušet, jaké je to být chudý a koukat přes sklo na bohaté. Avšak zatímco já jsem si tento život vybrala dobrovolně a zanedlouho z něj zmizím, co moji kamarádi zdejší děti?“

(Kateřina Gutwirthová, dobrovolnice v JAR v projektu pro děti ze squatter campu na předměstí Johannesburgu od srpna 2010 do srpna 2011)

Proč chci odcestovat?

Proč právě jako dobrovolník?

Seznámil jsem se s ostatními možnostmi jak vycestovat?

Jaká jsou má očekávání od výjezdu a od dobrovolnického pobytu?

Jak dlouho funguje organizace, kterou jsem si vybral? Jak dlouho pracuje s mezinárodními dobrovolníky?

Jaké dopady a úspěchy mělo působení dobrovolníků přede mnou? Může mě organizace spojit s někým z nich?

Existují nějaké závěrečné zprávy, projekty, reporty nebo evaluace, které bych si mohl přečíst?

Jaký trénink a orientaci před odjezdem dostanu?

Budu muset něco platit na místě? Jaké jsou poplatky pro organizaci a na co jsou použity?

Preferuji ruch města, nebo spíše klid venkova?

Na jak dlouho mohu/chci odcestovat?

Kolik peněz mohu doopravdy na cestu vynaložit?

Jak velké soukromí potřebuji? Jsem připraven být 24 hodin denně středem pozornosti?

Jsem připraven na nízkou kvalitu ubytování, znečištění, chudobu, kriminalitu a další věci, které mě mohou každodenně obklopotvat?

Jsem schopen po psychické a emocionální stránce pracovat s dětmi nebo lidmi, kteří jsou postižení, zmrzačení, podvyživení či z ulice?

Dokážu pracovat s lidmi se zcela odlišnými hodnotovými žebříčky (nahota/zahalenost, chování k ženám, vychovávání dětí, apatie), aniž bych je soudil?

2.3 Motivace a práce v místní organizaci

— Během vaší dobrovolné činnosti bude vaše motivace zůstat a pokračovat v práci neustále zkoušena. Někdy budete plni euforie z toho, jak vám jde práce od ruky, a jindy frustrováni z toho, že jste se už pěkně dlouho neposunuli z místa a všude jsou jen samé překážky. Dokonce se vám může zdát, že je kladou vaši kolegové a nadřízení. Během dobrovolnického projektu se bude situace různě vyvíjet a také vy se budete vyvíjet spolu s tím, jak budete nabírat nové zkušenosti. Nutné je však říci, že vaše motivace by měla být dobře promyšlená. Budete možná někdy muset zatnout zuby a udělat další krok. A k tomu je důležité vědět, proč a kam chcete dojít.

Zformulujte si sami pro sebe, jaká je vaše motivace a vaše odhodlání pracovat právě na tomto projektu.

„Po pěti měsících téměř nepřetržitého pobytu a pracovního nasazení v Bakanja centre a Magone jsem asi nevyhnutelně musela dospět do fáze, kdy se z roztomilých nezbedů stali hnusní spratci, kterým máte chuť pořádně nafackovat.“

(Barbora Botková, dobrovolnice v projektu pro děti ulice v Lubumbashi, D. R. Kongo, od září 2009 do srpna 2010)

Jaká bude má pozice jako dobrovolníka, co bude má práce? Jak přesně se hodím na projekt – ať již díky schopnostem, nebo zájmu, který mám?

S kým budu pracovat? Budu pracovat samostatně, nebo v týmu?

Jak vypadá prostředí, ve kterém budu pracovat?

Jaká bude má pracovní doba/volný čas?

Na jaký typ fyzické aktivity bych se měl připravit?

Jak si představuji svoji roli v týmu? Koresponduje tato představa s očekáváním místních zaměstnavatelů?

2.4 Praktické rady aneb Co si zjistit před odjezdem

- Udělejte si přehled o dopravě do místa vašeho pobytu a její bezpečnosti.
- Zjistěte si, jaké pojištění, očkování a víza budete potřebovat.
- Na stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR se informujte, zda nemá pro zemi, kam jedete, nějaká bezpečnostní či zdravotní upozornění.
- Informujte se o zemi, městě a místě pobytu, například jaké je rozdělení města na zóny podle bezpečnosti. Kam smíte, kam nesmíte. Sežeňte si mapy cílového místa a případných turistických nebo jinak zajímavých destinací, kam je možné se podívat.
- Důležité je znát historii a současnou politickou a socioekonomickou situaci. Neztratí se vám informace o historických památkách, restauracích (cenových kategoriích, typech kuchyně, hygieně, místních specifikacích stravování), lokálních zajímavostech, trzích, barech, klubech, kinech a místech, kam se místní chodí bavit nebo sportovně vyžít.
- Zjistěte si jak, kde a co bude možné nakoupit. Například léky nemusí být dostupné všude, tak jako u nás. Zeptejte se na způsoby placení a zvyklosti při placení například spropitného. Zkuste si vytvořit předběžný rozpočet na základě dostupnosti cen potravin, ubytování a dopravy.
- Znat byste měli zvyklosti v oblékání, ale i místní podnebí. Je dobré vědět, zda bude váš projekt probíhat v období sucha či v době dešťů.

- Zjistěte si před odjezdem, komu máte poslat informace o přelet a příjezdu, kdo vás vyzvedne na letišti či nádraží. Bude na místě nějaký člověk, který vás na začátku pobytu seznámí s vaší prací a místními zvyklostmi? Je-li to možné, zkuste na něj získat přímý kontakt. Zjistěte si také kontakt na zastupitelský úřad či ambasádu.
- Zjistěte si, jak se spojit s rodinou doma, jaké jsou ceny za telefon a internet. Budete mít přístup k internetu? Mají vaši rodinní příslušníci dostatek informací, aby se o vás nemuseli bát a mohli vás kontaktovat?
- Pokud plánujete během projektu cestovat, ujasněte si, kolik času je určeno k cestování.
- Předem se informujte, jak vypadá ubytování. Kde budete bydlet, případně s kým? Bude pro vás ubytování zajištěno? Jaká bude vaše případná finanční spoluúčasť?

Seznam užitečných odkazů, které se vztahují k většině výše uvedených otázek, najdete na konci této publikace.

1

2

3

Na projektu
aneb Jak si to
užít a na co si
dát pozor

4

— Zvládli jste balení, očkování, stihli jste letadlo, vystoupili ve správné zemi a možná teď máte pocit, že ráj je na dosah a už vás čeká jen hamaka, caipirinha a otevřená náruč místní organizace? Scénář mezinárodně dobrovolnických projektů však běží jen zřídka podle plánu a je třeba počítat s možnými úskalími, riziky a ne vždy příjemnými překvapeními. V této kapitole se vám pokusíme nastínit některé možné problémy a překážky, s nimiž se při pobytu daleko od domova můžete potýkat, a nabídnout vám několik praktických doporučení, jak se s nimi vypořádat. Jak se říká, štěstí přije připraveným.

3.1 Kulturní brýle a stereotypy

— Stereotypy jsou tak staré jako kultury samy. Odrážejí názory, které má jedna skupina lidí o těch druhých. Pramení často z nedostatku nebo naopak přebytku nekompletních informací, ale svou zjednodušující povahou nám pomáhají chápat jiné kultury. Nicméně mohou také velmi deformovat naše vnímání reality, pokud se ocitneme tváří v tvář cizí kultuře. Ani my nejsme po příjezdu do země dobrovolné služby neutrální pozorovatelé. Naše vnímání je ovlivněno obrazem, který jsme si předtím o dané zemi utvořili. Hledíme na svět přes kulturní brýle naší společnosti. Míváme tendenci nadhodnocovat ty fenomény, na které jsme připraveni, a naopak zanedbávat ty, které neočekáváme. Nicméně stejně tak jako my máme představy o lidech a věcech, které známe, ti druzí mohou mít odlišné představy o nás.

Kolumbie je jeden velký stereotyp. Vzhledem ke své minulosti a současnosti je celosvětově brána jako ta země, kde se chodí po kotníky v kokainu a nedostat se do spárů revolučních jednotek se povede jednomu turistovi ze sta. Když jsem řekla, že odjíždím do Kolumbie, mnoho mých rodinných příslušníků polil studený pot a rozloučili se mnou, jako by to mělo být naposledy. Nechci tvrdit, že zprávy o Kolumbii lžou, ale vyjadřují realitu tak malého počtu obyvatel, že vás tato země může jen mile překvapit. Navíc obyvatelé karibské oblasti, se kterými jsem přišla do styku, jsou takovými odpurci jakýchkoliv drog (i cigaret), že se tomu ani nedalo věřit a velkou část mého pobytu jsem si myslela, že si ze mě jen dělají legraci. Na druhou stranu mě samotnou překvapilo, jak velké stereotypy mají oni o Evropanech. To, že se nemyjeme, jsme bezohlední a všichni vysocí, blondatí, a především krásní, je jen malý výčet z toho všeho. Já s černými vlasy a olivovou pletí jsem zklamala snad úplně všechny. „Vypadáš jako moje sestřenice. To nemohl přijet někdo více evropský?“ říkali. (Barbora Hladká, pětíměsíční pobyt v rozvojovém vládním programu Juntos, Kolumbie)

— Jak tyto stereotypy vznikají, uvádí Ondřej Horký ve své práci Mediální stereotypy Jihu jako překážka veřejné diskuse: „Stereotypy vůči rozvojovým zemím vznikly v době kolonialismu, kdy evropské představy o podřazenosti a zaostalosti původního obyvatelstva šly ruku v ruce s jejich násilným porobením a zotročením. Západ vytvořil obraz barbarského, přírodního, zženštilého, líného a pocity zmítaného Orientu, jehož jinakost pomáhá udržovat vlastní identitu civilizovaného, kulturního, maskulinního, cílevědomého a rozumem ovládaného Západu. Stereotypy brání skutečnému poznání rozmanitosti cizích kultur.“ A tuto logiku můžeme i obrátit. Zamysleme se nad tím, jak asi vznikaly stereotypy o Evropanech a obyvatelích „bohatých“ či „rozvinutých“ zemí a jakou roli v posilování a vytváření těchto stereotypů dnes sehrávají místní média, turisté, ale i my dobrovolníci.

— Jak se tedy stereotypů vyvarovat? Co obyvatele v jedné kultuře spojuje, jsou jejich podobnosti. Proč si tedy například nenajít na nové kultuře to, co děláme stejně, dříve než se zaměříme na to, co dělají ONI odlišně? Věděli jste, že v Brazílii jedí k vánoční večeři stejný bramborový salát jako my? Dokázat ocenit a přijmout jak rozdíly, tak podobnosti, je základem dobrého porozumění mezi kulturami.

Je těžké charakterizovat jednoho člověka a naprosto nemožné charakterizovat celý národ.

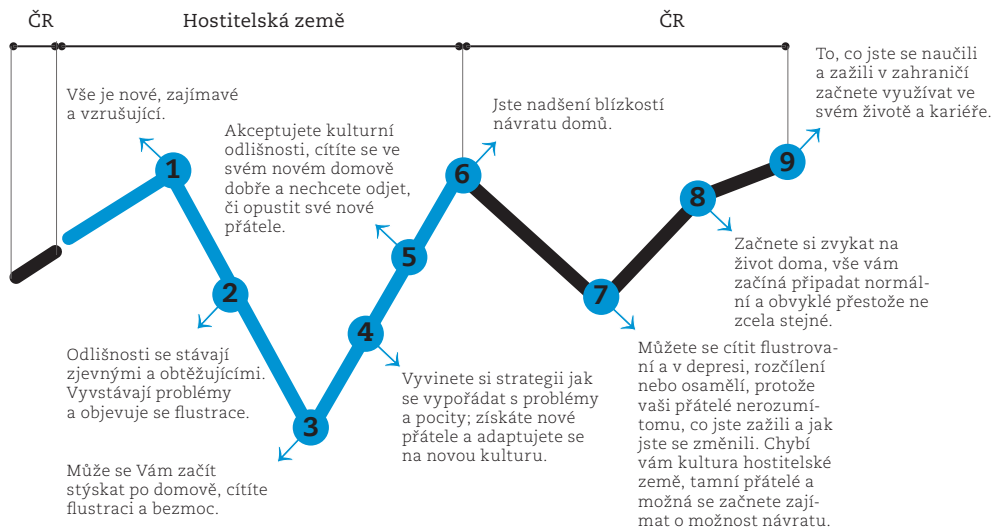
3.2 Kulturní šok

— To, že vás po příjezdu do nové země mnoho věcí překvapí, jste jistě čekali. Co ale znamená zažít opravdový kulturní šok? Prvních několik měsíců, které strávíte v místě pobytu, vám možná bude připadat jako tobogan plný emocí. Hluk, vedro, směs extrémní chudoby a pohádkového bohatství, prach a přelidněnost nebo naopak liduprázdno a zvířata všude, kam se podíváte. To vše na vás může působit velmi intenzivně. Kulturní šok způsobuje ztráta toho, co je nám domácí a všední, čili věcí, které nás obklopují v každodenním životě. Tyto podněty zahrnují vše od výrazů v obličeji a gestikulace až po smysl pro humor, běžné chování a zdvořilost. Najednou nejste schopni porozumět tomu, co lidé kolem vás říkají, i když rozumíte každému slovu. A naopak oni zase nerozumějí vám. Co začíná jako nepohodlí, rozpaky a zmatení, může později přerůst ve frustraci, úzkost, podrážděnost a pocit opuštěnosti. Pokud jste někdy trávili delší čas v cizí zemi, tak tyto pocity jistě dobře znáte.

Jaké jsou hlavní příznaky kulturního šoku

- Stýská se nám po domově a přátelích.
- Soustavně kritizujeme místní kulturu a zvyklosti.
- Nadhodnocujeme naši kulturu, idealizujeme si náš domov.
- Předpokládáme, že naše kultura je normální: přirozená, racionální, civilizovaná a zdvořilá.
- Podhodnocujeme novou kulturu a soudíme ji: proti naší je amorální, neracionální, necivilizovaná.
- Cítíme zvýšenou potřebu odpočinku.
- Chybí nám energie cokoliv dělat.
- Hledáme různé kompenzace.

Pro ilustraci předkládáme malý graf popisující klasické vlny kulturního šoku:

— Kulturní šok je běžně popisován jako posun od euforie v prvních týdnech k náhlé horší a negativní náladě. Nadšení z pobytu v novém prostředí přináší euforii a pocit štěstí. Vše je nové a každý den je jedno velké dobrodružství. Ale poté, co dny začne naplňovat rutina, vám začne vadit, že se nemůžete plně vyjádřit v cizím jazyce, že nedostanete svou oblíbenou kávu tak, jak ji máte nejraději, že jste pryč od svých přátel a domova. Určitě přijdou dny, kdy najednou začnete kritizovat zemi, lidi i zvyky a nebude vám jasné, proč se cítíte tak otrávení a podráždění a nic vás nebaví. Můžete být ale v klidu, tyto pocity nejspíš provázejí každého dobrovolníka, který se rozhodl vycestovat do cizí země! Udělejte krok zpátky od toho, co vás irituje, a v klidu se zamyslete nad tím, proč to tak je a jak by se to dalo změnit. Zkuste si všimnout, jak se ostatní chovají v situacích, které jsou pro vás těžko pochopitelné nebo nepříjemné. Zeptejte se místních lidí, kolegů v práci nebo přátel, co věci, kterým nerozumíte, v jejich kultuře znamenají.

Nejdříve jsou kulturní rozdíly ohromující, po chvíli je považujeme za neakceptovatelné, a nakonec se stávají naší součástí.

Jak se s kulturním šokem vypořádat

— Důležité je si uvědomit, že kulturní šok je běžná a normální reakce na odlišnosti. Pro jeho překonání je zapotřebí vědomé snahy o porozumění tomu, jak žijí své životy jiní lidé v jiné kultuře. Udělejte si v nové zemi přátele. Snažte se ještě před odjezdem dozvědět se co nejvíce o místní kultuře, lokálních zvycích, pověrách, víře, jazycích, způsobu komunikace a vnímání času. Promluvte si s lidmi, kteří v této destinaci již byli, a zkuste si najít nějaké filmy a knihy o oblasti a kultuře, do které cestujete. Čtěte noviny a sledujte média informující o daném regionu. Pokud budete v obraze, lépe se zapojíte do rozhovorů s místními obyvateli. Domluvte se na systému, jakým se budete spojovat s rodinou a blízkými. Jejich podpora vám přijde určitě vhod. Přibalte si s sebou suvenýry z České republiky, fotky rodiny, domova, filmy a knížky. Místní obyvatelé budou určitě více než zvědaví na to, co se u nás pije, jí, jak vypadá vaše rodina a rodné město.

Během období kulturního šoku dobře jezte, zavolejte domů, podívejte se na oblíbený film a odpočívejte.

— A ještě poslední doporučení. Kulturní šok vyplývá především z toho, že naše kultura je pro nás neviditelná. To znamená, že všechno, co ostatní na naší kultuře vidí jako šok, my mnohdy vůbec neregistrujeme. Zkuste se vžít do kůže cizince v České republice a nahlédněte do knihy [Czech Republic](#)

Culture Shock od Tima Nollena. Určitě se moc dobře pobavíte, až zjistíte, jaké kulturní šoky je možné zažít v naší „úplně normální“ zemi. Když budete nevěřičně kroutit hlavou nad tím, co může někoho u nás dohánět k šílenství, dobře si danou část zapamatujte a po několika týdnech dobrovolnického pobytu, až budete zmítáni svým kulturním šokem, si na ni vzpomeňte.

TIP Se svými pocity se podělte s lidmi v týmu, vysílající organizací, s přáteli. Určitě vás podpoří.

Nebojte se mluvit.

Berte věci s humorem a nadhledem.

Vzpomeňte si na své motivace, proč jste přijeli.

Respektujte novou kulturu, neporovnávejte ji s tou naší, snažte se jí porozumět a akceptovat ji, i když se vším nesouhlasíte.

Nezapomeňte, že jste v dané zemi hostem. Mějte o sobě zdravé mínění. Nepodceňujte se, ale ani se nepovyšujte nad ostatní.

Cestujte.

Mějte realistická očekávání – učte se věci přijímat tak, jak jsou, a hledejte i na tom zlém něco dobrého.

Nebojte se kontaktu s místními, hodně s nimi hovořte, ptejte se, buďte zvědaví, nechte si věci vysvětlovat, buďte otevření.

Pokud jde o komunikaci v Peru, bylo to hodně odlišné. Přišlo mi, že lidé nemají takový stud ptát se na velice osobní věci jako tady v České republice, popřípadě v Evropě. Pracovala jsem v Amazonii, kde je otázka sexu velice otevřená. Snad každý se mě zeptal, kdy mají ženy v Evropě poprvé sex a jestli mám přítele. Vůbec nevím, proč je toto téma tak zajímavé. Nicméně ze začátku jsem neodpovídala a cítila se uražená. Pokud se mě ptali mladí naprosto cizí muži, jestli mám přítele, myslela jsem si, že ode mě něco chtějí. (Normálně vás přece někdo neseznámí s kamarádem, který se vás ve druhé větě zeptá: „No a máš přítele?“) Brala jsem to jako velmi osobní otázky, které mě uváděly do rozpaků. Po čase jsem pochopila, že to není útok vedený proti mně (například aby mě znemožnili před ostatními nebo pozvali okamžitě na rande). Naučila jsem se odpovídat neutrálně, co říká v Čechách zákon, a přidala jsem věk, který jsem si našla ve statistikách na internetu. Z reakcí jsem pochopila, že toto je prostě téma, které je zajímavé, a nehledají za ním nic víc. Tak jako chtěli vědět, jestli v Evropě má každý auto a počítač, chtěli vědět i tohle. Připravte se na to, že se vás během dobrovolnického pobytu budou ptát na opravdu zvláštní věci. Při komunikaci v cizích kulturách je důležité být tolerantní a snažit se nebrat si věci osobně. Vysvětlíte-li jim, že v Evropě se na takové věci normálně lidé neptají, protože se to považuje za neslušné, vět-

Šinou se díví, ale respektují to. Vtipné je, že když se vás před nimi na to zeptá někdo další, sami hned vykřikují: „V Evropě se takové otázky nesluší, já ti to pak povím.“

(Barbora Hladká, tříměsíční výzkumný pobyt v Amazonii, Peru)

Vezměte si tužku a začněte si psát všechny nové věci, kolem kterých chodíte, a své reakce a myšlenky na váš nový „domov“. Sepsání věcí vám pomůže vidět je objektivněji, a navíc je zábavné si je s odstupem času pročítat. Pište si cestovní deník a zaznamenávejte si speciálně ty věci, které v nové kultuře děláte rádi a které vás baví.

TIP

3.3 Dobrovolnická etika

- Etika v dobrovolnickém kontextu znamená především určitý morální závazek, týkající se zásad dobrovolnické práce. Jak už jsme zmínili výše, v oblasti mezinárodního dobrovolnictví hraje významnou roli ještě jedna z etických složek: respekt vůči normám a tradicím místních kultur.
- I když třeba věříte tomu, že zahalování žen je nesmysl, je to pouze náš západní názor a vy jste určitě nepřijeli proto, abyste zrovna tohle změnili. Jsou kultury, kde ženy chodí zahalené, a jsou kultury, kde potkáte v centru města ženu pouze v kratičké sukni. Obojí vás může pobuřovat. A stejně tak místní obyvatele může pobuřovat vaše chování. Jak byste se dívali na situaci, kdyby centrem vašeho města procházel nahý muž nebo nahá žena? Případá vám to extrémní? Tak jako vy můžete mít zcela logické vysvětlení pro své chování, vysvětlení místních obyvatel může být v jejich kontextu také zcela logické, a přesto je pro vás nepřijatelné.

Z mého pobytu v Peru, kde jsme se pohybovali mimo hlavní turistické destinace, mě určitě překvapila ta moc, jakou bílý člověk má. Běloch v rozvojové zemi cítí určitou nadřazenost vycházející jak z přijetí místními, tak z pocitu, že pro něj prostě pravidla nejsou tak úplně stejná jako pro ostatní. Určitě jsem měla pocit, že si mohu dovolit mnohem více než u nás a než místní. Po čase jsem zjistila, že policie nejspíše může obvinít kohokoliv z čehokoliv. A nakonec mi došlo, že určitě není zaměřena jen na místní obyvatele. Stejně snadno jako jsou bělochovi některé věci prominuty, za jiné můžete být potrestáni mnohem přísněji než místní.

(Barbora Hladká, tříměsíční výzkumný pobyt v Amazonii, Peru)

— Etické chování dobrovolníka je jedním z hlavních předpokladů pro úspěch celé myšlenky dobrovolnictví jako takového. Protože morální soudy mají složitou povahu a morální vývoj je podmíněn jak citovým, tak rozumovým vývojem, je vhodné pobavit se hned po příjezdu se zástupci místní organizace o možných rizicích a doporučeních pro vaše chování, oblékání a vystupování. Mnohé z nich již mají několikaleté zkušenosti s přijímáním dobrovolníků, takže vám jistě budou schopny poradit.

— Etika se netýká jen o oblékání a náboženství. Je důležité být ostražitý, co se profesionálního chování týče, a být pozorný k daným kulturním normám jako celku. Například pojem soukromí, hranic, kam až můžete v komunikaci zajít, situace, kdy dostáváte místní obyvatele do rozpaků, a norem diskretnosti. Všechny tyto věci se velmi liší napříč kulturami, a to, co vám může připadat jako banalita v té naší, může zvednout vlnu odporu a odmítnutí ve společnosti, v níž se ocitnete. Proto bezhlavě „otevřít obzory“ místním obyvatelům v oblasti emancipace žen, výchovy dětí nebo třeba práva zřejmě není ten nejlepší přístup.

Namísto přesvědčování a vysvětlování toho, co je u nás normální, dejte přednost naslouchání a věcné diskusi o podobnostech a odlišnostech ve vašem vnímání jevů, které okolo sebe uvidíte.

Dobrovolníci by se měli dobře zamyslet nad tím, jaké může mít jejich partnerský vztah (s tamní ženou nebo mužem, pozn. aut.) následky s přihlédnutím k místní kultuře. Například v tradičnějších částech Gruzie se chození bere skoro jako zasnoubení a ukončení vztahu může povést místní ženy nebo muže poznamenat. A i když je nesmyslné zakazovat dobrovolníkům pít alkoholu, protože v Gruzii se prostě pije, měl by si každý z nich uvědomit, že je vnímán jako vzor západní společnosti. Takže tam vlastně není jen za sebe, ale reprezentuje naši kulturu. A to s sebou nese alespoň trochu zodpovědnosti.

(Jana Kowalova, roční pobyt EVS Caritas Gruzie).

3.3.1 Etika a mediální prezentace

— Neméně důležitým aspektem dobrovolnické etiky je také způsob, jakým prezentujete své zážitky a zkušenosti s místní komunitou u vás doma a jak ji zobrazujete – ať už na fotografiích či ve svých článcích, na blogech atd. K tomuto tématu se ještě vrátíme v kapitole Po návratu, nicméně

obecně platí následující pravidlo: Zobrazujte místní lidi tak, aby se zveřejněním vašeho textu nebo fotografií oni sami souhlasili.

— Evropská platforma nevládních neziskových organizací CONCORD sestavila soubor základních principů týkajících se mediální prezentace, které by každý dobrovolník měl při zobrazování druhých důsledně respektovat.

Výběr obrazových a textových informací by se měl zakládat na následujících principech:

- rovnost všech lidí
- respekt k důstojnosti všech zobrazovaných lidí
- prosazování čestnosti, solidarity a spravedlnosti

Při tvorbě a výběru obrazů a zpráv z rozvojových zemí prosazujeme následující zásady:

- Obrazy a zprávy by měly být založeny na respektu, rovnosti, solidaritě a spravedlnosti.
- Líčení a zobrazení má situaci pravdivě prezentovat jak v momentálním, tak i v širším kontextu tak, aby přispělo k obecnému porozumění komplexní realitě rozvojové problematiky.
- Vyhnout se zprávám a obrazům, které potenciálně stereotypizují, diskriminují nebo usilují o senzaci. Tato zásada platí jak pro situace a místa, tak i pro lidi.
- Používat obrazy, zprávy a případové studie pokud možno s vědomím a souhlasem zobrazovaných jedinců (nebo jejich rodičů).
- Zajistit, aby lidé, o jejichž životních příbězích referujeme, mohli být zároveň součástí těchto příběhů jako jejich vypravěči.
- Zajistit, aby si zobrazovaní jedinci mohli sami určit, přejí-li si být jmenováni nebo citováni a zachovat se s respektem k jejich rozhodnutí.
- Zachovat maximální úctu k lidským právům a ochraně zranitelných lidí.

Zobrazujte místní lidi tak, aby se zveřejněním vašeho textu či vašich fotografií oni sami byli ochotni souhlasit.

3.4 Co znamená pracovat v místní organizaci

— Svezli jste se na toboganu kulturního šoku, stereotypy hodili za hlavu a teď se chcete naplno pustit do projektu, kvůli kterému jste přijeli? Než se ale pustíte do práce, na chvíli se zastavte a zamyslete: nejsou vaše představy o dosažitelných cílech nebo vaše ambice přemrštěné? Pracovat v místní

neziskové organizaci není vždy jednoduché. Zaměřme se nyní na problémy, které potkávají dobrovolníky při práci v místních organizacích.

— Největším testem dobrovolníků je přízpusobení. Během vašeho pobytu potkáte mnoho věcí, které nebudete moci změnit, a tak je dobré se přeorientovat na to, co dělat můžete. Stát si tvrdohlavě za svým projektem a snažit se ho za každou cenu uskutečnit zřejmě nebude to nejlepší řešení. I když se vám bude zdát, že všechno ve vašem projektu je logické, racionální a vede k přímému zlepšení života obyvatel nebo zlepšení jejich životní situace, pokud právě oni to nevezmou za své, je jakákoliv dobrá myšlenka k ničemu. Nakonec právě členové místní komunity jsou přece ti, kvůli nimž jste přijeli. Nezapomeňte, že lidé, se kterými a pro které pracujete, nemusí mít na věc stejný názor, a už vůbec nemusí mít stejnou motivaci, stejné ideály, zájmy, potřeby či sny! Pokuste se tedy jako dobrovolník pochopit a reflektovat omezené možnosti vašeho projektu. Zdánlivě i nejlepší projektové záměry mohou být v rozporu s tradicí a místní kulturou. Není jednoduché si připustit, že náš (západní) přístup nemusí být v daných podmínkách vždy ten správný. Odhadnout dobře veličiny, které úspěšnost projektu ovlivňují, je velmi nesnadné i pro profesionály, kteří se rozvojové problematice věnují už delší dobu. Přijímat svůj projekt s kritickým odstupem je symbolem zdravého přístupu k věci každého dobrovolníka – spíše než úmyslné přehlížení toho, co si odmítáme připustit. Zkuste být empatictí, ale zároveň se nenechte manipulovat těmi, jimž v dobré víře věnujete svůj čas a energii.

„Lidé by neměli přijet pomáhat, už to slovo pomoc mě nominuje na aktivního zachránce pasivních příjemců. Lidé by měli přijet spolupracovat. Pokud s někým na něčem spolupracuji, aktivně se podílím na aktivitách s někým dalším. Spolupráce bez rozhovoru, orientace na společný cíl a společných aktivit je nemožná. Pomoc však ano.“

(Karin Machatá, občanské sdružení M.O.S.T.)

„Mladí dobrovolníci přijíždějí velmi nadšení pro práci za lepší svět a chtějí, aby se věci měnily rychle. Často ale přicházejí do systému, který funguje už řadu let, a může být proto problematické zavádět nové věci. Dobrovolník je však na místě přechodně, na poměrně krátkou dobu. Ti, kteří zůstávají, ale musí v práci pokračovat. Budou tedy schopni pokračovat v tom, co já jako dobrovolník navrhuji? Na druhou stranu je ale dobré přicházet s novými nápady. Místní komunitu tak mohu přimět zamyslet se nad věcmi. Z jisker nakonec může vzplanout oheň.“

(Eric Meert, 15 let zkušenosti spolupráce s evropskými dobrovolníky v projektu pro děti ulice v D. R. Kongo)

— Následující prohlášení vytvořila pro své dobrovolníky Salesiánská asociace Dona Boska (SADBA), která rovněž zprostředkovává dobrovolnické projekty v zahraničí a v rozvojových zemích. Nejde ani tak o formální, jako spíše o určitý vnitřní morální závazek. Jednotlivé body vám mohou posloužit jako závěrečná inspirace k zamyšlení nad tím, jak vnímat svou roli na projektu.

Prohlášení
Jako zaměstnanec a dobrovolník organizace budu vždy respektovat místní kulturu, zvyky a tradice.
Budu dbát na to, abych svým chováním, oblékáním, postoji a přístupem neurážel(a), nepobužoval(a) ani neponižoval(a) místní obyvatele.
Budu se oblékat umírněně a nebudu budit přílišnou pozornost, abych sebe ani své spolupracovníky nevystavoval(a) zbytečnému nebezpečí.
Budu v místě působení respektovat náboženství a tradice s ním spojené.
Jsem obeznámen(a) s bezpečnostními opatřeními, která by cizinec měl v dané oblasti dodržovat.
Všechny informace o klientech a práci v organizaci jsou důvěrné. Nebudu je proto konzultovat s nikým jiným než se zaměstnanci organizace.
Je mojí povinností dobře reprezentovat organizaci, pro kterou pracuji, a to nejen v pracovních hodinách, ale také ve svém volnu. Pokud mám jiný názor na způsob práce a jednotlivé činnosti, budu je konzultovat výhradně se svým nadřízeným (spolupracovníky) vysílající organizací.
Mým cílem je dodržovat dobré pracovní vztahy s kolegy, klienty a partnery organizace.
Nebudu plánovat a dělat věci samostatně bez toho, že bych informoval(a) svého nadřízeného.
Jsem obeznámen(a) s tím, že bych v jiných kulturách měl(a) zvážit své chování k opačnému pohlaví a nadměrné požívání alkoholu, respektovat zvyky a tradice a být zodpovědný(á).
V oblastech s větším výskytem HIV jsem si vědom(a) všech rizik spojených s neodborným zacházením s poraněným člověkem, a proto budu striktně dodržovat postup první pomoci v rizikových oblastech.
Za porušení zákonů v zemi jsem sám(a) plně zodpovědný(á).
Pozorně jsem si přečetl(a) a pochopil(a) všechny výše zmíněné body a prohlašuji, že je jako dobrovolník a reprezentant naší vlasti, České republiky, budu dodržovat.
podpis

Pár doporučení jak si usnadnit práci v místní komunitě

- Respektujte a svědomitě plňte povinnosti spojené s posláním, kvůli kterému jste jako dobrovolníci přijeli.
- Buďte vstřícní, ale obezřetní. Snažte se nenechat se nachytat a podvést. Učte se rychle vlastními chybami.
- Usilujte o plnou spolupráci s místní komunitou. Pro dobrou práci je třeba sdílného ducha. Není třeba snažit se vnucovat nápady, spíše objasňovat, vysvětlovat, aby se místní komunita s navrhovanými nápady ztotožnila a byly dobře realizovány.
- Naslouchejte názorům ostatních.
- Snažte se spíše táhnout než tlačit – inspirovat vlastním příkladem.
- Vyhněte se vnucování svého životního stylu.
- Najděte si mentora nebo milého kolegu na místě – člověka, který vás bude jako dobrovolníka „doprovázet“ a zasvěcovat do zvláštností dané země.
- Nezoufejte, že změny, které jste v místní komunitě provedli, nejsou vidět. Dobrovolník často poznává plody práce pouze přecházejících dobrovolníků, ještě však ne vlastní.

„Pokud jako dobrovolník pracujete v komunitách, musíte dotazy, které jsou citlivějšího charakteru, interpretovat velmi obezřetně v kulturním kontextu, abyste byli schopni dokončit svůj úkol úspěšně. Mým úkolem v Angole bylo udělat socioekonomický výzkum extrémně chudých rodin, abych porovнала, při kterém druhu obživy se rodina užívá neefektivněji. Nicméně s každou otázkou, kterou jsem položila, vyvstalo plno problémů. Při práci s lidmi, a pokud se u toho navíc potřebujete něco dozvědět, dbejte na to, aby vaše dotazy byly pro místní obyvatele pochopitelné. Tak například zeptat se, jak je zvykem tady v Čechách: Jaký máte příjem? Máte nesplacenou půjčku? Kolik vám zemřelo dětí do pěti let?, přináší mnoho problémů. Předně vám nic neřeknou, protože si myslí, že vyzvídáte, a nechápu proč; za druhé nejsou vůbec schopni vám dotazy konstruktivně zodpovědět, a hlavně u každé další otázky budou mlčenlivější a nevrlejší, protože fakt, že nevědí, co mají říci, chápou jako svoji neschopnost. A to lidé, a především muži, v Angole snášejí jen velmi těžce. Vždy je lepší vést práci a celý rozhovor spíše na přátelské úrovni. Tak například vidíte pytle s kukuřicí, děti, dobytek, obchod atd. Kladte otázky typu: Vy sklízíte kukuřici? To je asi velmi těžká práce, kolik jí tak sklízíte? To všechno děláte sám? Pomáhá vám někdo? Pěstujete i něco jiného? Tamhle vidím krávu, ta je vaše? Byla špatná úroda, je sucho, to musí být těžké uživit rodinu! Lidé jsou tam povídavější než my tady v Čechách.“

(Katka, Angola tři měsíce, sběr dat na diplomovou práci).

1

2

3

Po návratu
aneb Jak
pracovat
se zážitky

4

— V závěrečné kapitole našeho průvodce se společně zamyslíme nad tím, jakými způsoby je možné naložit se svými zážitky a zkušenostmi po návratu zpět do České republiky a jak nejlépe zužitkovat to, co jste se během svého pobytu naučili. Poté, co se vzpamatujete z ponávratového šoku, pravděpodobně navážete na své předchozí aktivity – vrátíte se mezi své přátele, do školy, na univerzitu, do práce anebo se vrhnete do něčeho nového. Většina z vás se však – ať už vědomě či nikoliv – stane aktéry tzv. globálního rozvojového vzdělávání. Lidmi, kteří své zážitky a zkušenosti ze stáží, projektů a workcampů v zemích „globálního Jihu“ budou sdílet se svými bližními a tyto zážitky reflektovat ve své praxi a dalším životním směřování. Globální rozvojové vzdělávání je přitom dynamicky se rozvíjející disciplína a oblast lidské činnosti. Proniká do školních osnov, do médií, na univerzitní prostředí i do soukromé sféry. Právě na téma globálního rozvojového vzdělávání se zaměří naše pozornost v této kapitole.

4.1 Ponávratový šok

— Váš pobyt skončil a vy jste se vydali na cestu domů. Možná jste se těšili a celou dobu pobytu si představovali okamžik, až vystoupíte na letišti, navštívíte opět všechny své přátele a povečeříte s rodinou. Možná jste už od poloviny pobytu věděli, že se vám domů vůbec nechce, ale vše jednou končí, a tak jste museli odjet i vy.

— Jste tedy zpět a vše se může zdát jiné, než jste si představovali. Vrátili jste se a stojíte tvář v tvář faktu, že vlastně ani nevíte co vyprávět, kde začít, nebo jak to podat. Pokud jste byli v zahraničí déle, možná jste začali odlišnost, ve které jste žili, brát jako denní realitu. Vše jiné, a často i to, co jste těsně po svém příjezdu na stáž či projekt nesnášeli, se stalo vaší součástí a zavrtalo se vám pevně pod kůži. A i když jste se nesmírně těšili domů, najednou si nevzpomínáte, co přesně vám tolik chybělo. Místo skvělého pocitu, který měl nastat, na vás čeká rodina a přátelé natěšení na nové historky, a vy pomalu začínáte být alergičtí na větu: „Jé, povídej, jaké to tam bylo?“

— Jestli se vaše odpověď omezila na pouhé, „normální“, „jo, super“, a přitom ihned ve druhé větě jste si posteskli, že nikde nemůžete sehnat smažené platany a čerstvé mango, vězte, že jste se přehoupili do třetí fáze křivky z grafického znázornění kulturního šoku a prožíváte ponávratový šok. Ten může mít mnoho podob: vaše město se vám jeví zaostalé, nikde nemají nic normálního, nejste schopni se začlenit do rozhovoru vašich kamarádů, mnoho problémů vám přijde povrchních a vypadá to, že pryč

jste nebyli rok, ale nejméně sedm let, a to ještě uherských.

— Ponávratový šok je stejně tak častý jako kulturní šok po příjezdu do cizí země a i projevy jsou obdobné. Je dán především tím, že jste se přizpůsobili podmínkám odlišným od těch, do kterých se vracíte. A stejně jako u kulturního šoku je několik možností se vypořádat i se šokem ponávratovým. Některé vysílající organizace počítají s tím, že dobrovolníci přivítají po svém příjezdu další aktivity, a proto organizují například setkání dobrovolníků, diskuse na témata rozvojové problematiky a další. Obecně se stav rychleji překoná, pokud se budete setkávat s lidmi buď přímo z dané země, a/nebo s jinými dobrovolníky. S někým, kdo bude mít podobné zážitky a bude vám rozumět. Další rada je – stejně jako při kulturním šoku – integrovat se co nejvíce do dění ve vašem městě a najít si něco, co nahradí to prázdno, které zůstalo po práci a každodenním objevování něčeho nového, když jste byli pryč. Kurzy salsy, afrického a indického tance nebo zapojení se do aktivit některé z místních nevládních organizací mohou být to pravé.

Jednou z možností, jak překonat ponávratový šok, je setkat se s dalšími (mezinárodními) dobrovolníky a zapojit se do občanských iniciativ ve vašem regionu.

4.2 Ponávratové aktivity a globální rozvojové vzdělávání

— Osobní zážitky a zkušenosti z pracovního či studijního pobytu v zemích „globálního Jihu“ představují bohatství, s nímž je možné naložit různými způsoby. Dobrovolníci a stážisté, kteří vyjíždějí do rozvojových zemí na krátkodobé i dlouhodobé projekty, po svém návratu do České republiky zpravidla vyprávějí své zážitky blízkým, přátelům či širšímu okruhu známých. Činí tak mnohdy spontánně a na základě potřeby se o své zážitky, dojmy, nabyté zkušenosti a názory podělit. Čím dál častěji se však také dobrovolníci po svém návratu do domovské země zapojují do různých vzdělávacích a osvětových projektů, či dokonce realizují své vlastní vzdělávací aktivity. Pro různé cílové skupiny pořádají besedy, výstavy, vernisáže, tematické workshopy, festivaly, osvětové kampaně, účastní se konferencí nebo veletrhů, píšou příspěvky do novin a časopisů nebo blogují na internetu. Všechny tyto iniciativy bychom mohli souhrnně označit za formy globálního rozvojového vzdělávání (GRV), které si podle Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání klade za cíl:

„... přispívat k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňovat porozumění ekonomickým, sociálním, poli-

tickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů.“

(Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015)

— Právě GRV je chápáno jako klíčový nástroj k porozumění tzv. globálním souvislostem a ke zvyšování citlivosti a vnímavosti českých občanů k důsledkům ekonomické, sociální a kulturní propojenosti současného světa. Nemělo by však jít jen o získání znalostí souvisejících s důsledky globalizace a globálními problémy současného světa, jako jsou například extrémní chudoba, nízká míra vzdělanosti, potravinová bezpečnost, správa surovinového bohatství či znečišťování životního prostředí. GRV by také mělo aktivně usilovat o změnu postojů, hodnot a rozvoj dovedností souvisejících s odpovědnějším přístupem k řešení těchto problémů. V roce 1999 byl přijat ve Velké Británii dokument Building Support for Development, který vystihuje tento důležitý aspekt globálního rozvojového vzdělávání jako:

*„...úsilí o vnímání globálního rozvoje nikoliv z pohledu charitativního, kdy jsou lidé v rozvojových zemích obětmi, ale z pohledu vzájemné závislosti a propojenosti životů a lidí na celém světě, kteří jsou si navzájem partnery. Pokud je cílem dosáhnout průlomu v oblasti zvyšování povědomí obyvatel, je třeba překonat vnímání založené na sli-
tování a soucitu a podpořit reálné porozumění globálním tématům z pohledu vzájemné závislosti a jejího vlivu na každodenní život obyvatel“.*

(podle Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015)

— GRV se v České republice věnují zejména různé nevládní organizace za podpory prostředků České rozvojové agentury a dalších národních i nadnárodních institucí. Tyto organizace se věnují jednak formálnímu vzdělávání na školách, jednak neformálnímu vzdělávání v podobě workshopů, osvětových kampaní, akcí a projektů pro děti, mládež a širokou veřejnost. Některé z nich pořádají také různé specializované semináře pro pedagogy a vydávají pedagogické příručky a manuály. V posledních letech GRV prostřednictvím kurikulární reformy pozvolna proniká také do osnov základních a středních škol jako tzv. průřezové téma (např. spolu s osobnostně–sociální výchovou, multikulturní výchovou či environmentální výchovou).

— V souvislosti s GRV se často hovoří o tzv. globální občanské společnosti – o aktivním a odpovědném přístupu každého jednotlivce k řešení lokálních i globálních problémů v dnešním světě. Dobrovolnická zkušenost a osobní zážitky ze života v rozvojových zemích jsou pro zprostředkování tohoto pojetí GRV nejen nejlepším předpokladem, ale také velikou výhodou! Domníváme se, že právě zapojení se do aktivit GRV pro vás, mezinárodní dobrovolníky, může představovat další zajímavou výzvu a smysluplný krok ve vašem dalším profesním či dobrovolnickém směřování. V následujícím textu se vám pokusíme

nastínit několik konkrétních příkladů, jak se po návratu osobně zapojit do aktivit GRV.

4.3 Jaké mám možnosti se zapojit a s kým mohu spolupracovat?

— Jak již bylo naznačeno v úvodu předcházející kapitoly, možností zapojit se do aktivit, projektů a iniciativ v oblasti globálního rozvojového vzdělávání je celá řada. Každému však může vyhovovat jiná forma či metoda GRV. Někdo raději vypráví před lidmi nebo organizuje přednášky, jiný dává přednost psaní či fotografování. Proto bychom vám rádi nabídli několik praktických rad jak nejlépe využít potenciál různých metod GRV. V závěru pak stručně představíme několik zajímavých a inspirativních globálně rozvojově vzdělávacích projektů a programů, které by rozhodně neměly uniknout vaší pozornosti.

4.3.1 Jak uspořádat besedu o své dobrovolnické zkušenosti

— Nejzajímavější a často velmi přínosné pro obě strany (jak pro vás, tak pro vaše diváky či čtenáře) bývá zprostředkování vašeho zážitku vašim nejbližším, přátelům, spolužákům a různým cílovým skupinám ve vaší obci či městě. Můžete začít třeba tím, že na vaší střední škole, univerzitě, v obecní knihovně či v místním domově seniorů uspořádáte besedu o vašem dobrovolnickém projektu a zemi, v níž jste svůj pobyt strávili. Nemusí však jít jen o klasickou prezentaci s fotografiemi. Možností, jak své vyprávění okořenit, existuje celá řada. K tomuto účelu sestavili Lukáš Policar a Nikola Zdraveski ze Sdružení dobrovolných aktivit INEX dokument, který vám může poskytnout mnoho užitečných rad a nápadů jak svoji prezentaci obohatit o zajímavé prvky, učinit ji interaktivnější a zábavnější a pokusit se vyhnout se zkreslením, stereotypům a tradičním chybám při sdílení vašich zážitků a zkušeností.

— U vzdělávacích aktivit by v žádném případě nemělo jít jen o jednostranný proces. A totéž platí i pro semináře či besedy. Není to totiž jen divák, který se dozvídá nové informace, získává novou inspiraci a rozšiřuje své obzory. Také přednášející se přípravou a realizací přednášky či besedy zdokonaluje ve svých prezentačních dovednostech a zároveň si formuluje, třídí a nově uvědomuje vlastní zkušenost. Může však tuto příležitost využít i k prověření svých schopností moderovat a vytvářet bezpečné a otevřené prostředí k věcné a kritické diskusi. Ponávratové aktivity tedy poskytují

příležitost k dalšímu osobnostnímu a profesnímu rozvoji, který k dobrovolnictví neodmyslitelně patří.

Jak připravit dobrou přednášku a besedu o dobrovolnickém projektu?

- Nejčastěji bývá kostra přednášek a besed o dobrovolnických projektech složena z následujících bloků:
  - Základní fakta o zemi, kde se dobrovolnický projekt konal.
  - Prezentace a reflexe dobrovolnického projektu.
  - Diskuse o tématu, jehož se projekt týkal/které dobrovolníka zaujalo, sdílení zajímavých zážitků, zapojení dalších smyslů (ochutnávka, hudba, představení tradic, předmětů, tematický workshop atd.).

Jak představit zemi a místo, kde se projekt konal?

- Zaměřte se na základní údaje o zemi a místě, kde jste pracovali, a prezentujte ji vašim divákům tak, aby si ji dokázali co nejlépe představit (dobrým pomocníkem pro lepší představu o prezentovaných údajích je srovnání s něčím, co je posluchačům dobře známé – např. u zemí s velkou rozlohou lze uvést násobek rozlohy ČR apod.).
- Pro konkrétnější obraz můžete zmínit rozlohu, lokalitu a sousední země, populaci (počet, demografické složení, rozdělení bohatství) či oficiální a lokální jazyky a náboženství.
- Využívejte různé mapy, nejen na wikipedii, ale i na jiných portálech, např. www.gapminder.org, www.worldmapper.org.
- Vždy citujte zdroje a kriticky interpretujte oficiální data a statistické údaje, inspirujte se např. na www.undp.org, www.worldbank.org, www.hrw.org.
- Zaměřte se na místní zvyky, tradice, náboženství a hodnoty; na rozdíl od cestovatelských přednášek se nemusíte tolik věnovat památkám a turistickým lákadlům, může být ale zajímavé tato lákadla a chování turistů a místních lidí v jejich okolí interpretovat dobrovolnickýma očima.
- Vzhledem k tomu, že někteří návštěvníci vašich přednášek a besed možná uvažují o tom, že by se do dané země vypravili, může být pro ně zajímavé zmínit i bezpečnostní a zdravotní rizika.
- Pokuste se nabídnout vyvážený obraz o dané zemi, nezaměřujte se jen na chudobu a sociální problémy, ale zmiňte také úspěchy, zajímavé iniciativy místních obyvatel a komunitní projekty; lidé občas mívají tendenci svůj zážitek romantizovat (všechno bylo úžasné a exotické) nebo naopak jednostranně kritizovat, generalizovat či nekriticky posilovat stereotypy (všechno bylo hrozné, ti Afričané stejně pracují pomalu, nikdy nás nedoženou...).

- Využijte a reflektujte stereotypy, které jste měli před odjezdem na projekt, a konfrontujte je s realitou, jak jste ji sami zažili, zavzpomínejte, s jakými stereotypy o vaší zemi či o Evropě jste se setkali u místních lidí.

Mluvíte-li o lidech, může být zajímavé zaměřit se na vaše vrstevníky (vrstevníky vašich diváků). Jak žijí, jak tráví volný čas, jak studují, jak pracují, co je trápí a z čeho se radují, jaké mají stereotypy vůči Západu a proč, jak komunikují mezi sebou a s okolním světem.

TIP

Jak představit a reflektovat váš projekt?

- Diváky bude určitě zajímat vaše motivace, proč jste se na projekt přihlásili, proč zrovna tato země, proč zrovna toto téma.
- Zmiňte se o organizaci, která vás vyslala, a představte vaši přijímající organizaci: jaká je její mise, jak se jí podle vás daří tuto misi naplňovat, jak je financována.
- Popište projekt, kterého jste se zúčastnili: vaši roli, činnosti, které jste měli na starosti, aktivity, kterých jste se zúčastnili, jak fungovala spolupráce s ostatními dobrovolníky a s vaší hostitelskou organizací, jak jste trávili volný čas atd.; jistě najdete spoustu zajímavých a vtipných „historek z natáčení“.
- Na závěr můžete shrnout váš celkový dojem z projektu: Přispívá skutečně k cílům, které oficiálně deklaruje? Jsou daná činnost/projekt trvale udržitelné? Napadá vás, co a jak by bylo možné zlepšit? Reflektujte přitom i vaši vlastní subjektivní zkušenost. Důvody, proč se daná organizace chová tak, jak se chová, mohou být ovlivněny různými faktory, o nichž mnohdy ani nemusíte vědět. Schopnost uvědomovat si limity vlastního úhlu pohledu je ctnostní všech dobrých pozorovatelů.

V poslední diskusní části se můžete zaměřit na téma, které je vám osobně blízké či které vás zaujalo. Co jste se o něm díky dobrovolnickému projektu dozvěděli? Co jste se naučili? Jak to využijete ve svém dalším studiu, praxi?

TIP

Obecná doporučení aneb Na co myslet při přípravě a realizaci prezentace?

- Sestavte svou přednášku do kratších tematických bloků (např. 20 min., viz výše) a na jejich konci vždy vybědněte účastníky k položení dotazů, k vlastním komentářům, nenechávejte dotazy až nakonec. Účastníci se tak mohou cítit více vtaženi do diskuse. Zároveň ale s dotazy neztrácejte příliš mnoho času. Můžete například vyzvat diváky ke dvěma třem dotazům a pokračovat dál.
- Zahajte prezentaci stručným představením osnovy a bloků.
- Nemluvte frontálně, v průběhu prezentace je dobré klást otázky k zamyšlení, vyvolávat zvědavost, nechat účastníky hádat a povzbuzovat je ke kritickému myšlení, např.: Co vám na této fotce přijde zajímavé? Překvapuje vás na ní něco? Kolik dětí se podle vás rodí v průměru ženám v Mexiku? (Odpovědí může být citace z oficiálních statistik UNDP a vlastní komentář.).
- Využívejte přirovnání a příklady k věcem, které lidé mohou znát ze svého okolí (např. Keňa je velká asi jako Francie a Belgie dohromady).
- Myslete na cílovou skupinu vašich diváků, zamyslete se nad tím, co by pro ně mohlo být zajímavé, např. islám ve škole, mobily a facebook v životě dětí ve slumu...
- Pokud děláte prezentaci v powerpointu či podobném programu, nekládejte příliš dlouhé texty (např. dlouhé úryvky, odstavce, či podrobný popis) – jejich čtení odlákává pozornost od vašeho povídání. Raději prezentujte ve stručných bodech a komentujte vlastními slovy. Pěkný, vtipný a trefný citát může nicméně prezentaci příjemně oživit
- Využívejte maximálně možnosti vizualizace – můžete například ilustrovat obsah vaší prezentace obrázky, mapkami, vkládat krátká videa vytvářet prokliky na webové stránky organizace, pro kterou jste pracovali atd.
- Nezahlcujte diváky daty a údaji, zaměřte se základní informace nezbytné k porozumění danému tématu a zkuste vypíchnout některá překvapivá fakta, zajímavosti, nečekané souvislosti, paralely se situací v ČR, Evropě atd.
- Neváhejte ilustrovat své vyprávění vlastními zážitky, ovšem pozor, není zcela šťastné celou prezentaci vystavět jen na nich a trávit jejich vyprávěním příliš mnoho času. Zaměřte se na zážitky, které vhodně ilustrují danou situaci, a buďte struční. Pokud to účastníky zaujme, můžete vždy svůj zážitek rozvést.

Chcete-li být opravdu profesionální, můžete si paralelně s prezentací připravit jeden list papíru ve formátu A4 se základními údaji o zemi a projektu, tzv. hand-out, který na konci můžete „na památku“ všem rozdat.

TIP

4.3.2 Jak interpretovat své zážitky v médiích

— Máte-li chuť, můžete napsat zajímavý článek a publikovat jej na svém blogu či ve studentském časopise. Neobávejte se oslovit také místní a regionální média, konkrétní novináře nebo si rovnou troufnout na známější časopisy či rozhlasové a televizní stanice. Mnohé z nich mají speciální rubriky a pořady, které se rozvojové problematice věnují. Jak ale napsat článek nebo informovat o svých zážitcích tak, abyste sdělili to, co sdělit chcete? Této problematice se dlouhodobě věnuje portál organizace Člověk v tísni Rozvojovka.cz, který si klade za cíl informovat o aktuálních rozvojových tématech. Na jeho stránkách www.rozvojovka.cz naleznete i příručku s názvem [Jak psát o rozvojových tématech](#), kterou si můžete zdarma stáhnout. Nejen pro novináře, ale i pro laika je tato publikace velmi přehledná a čtivá. Najdete v ní spoustu cenných rad týkajících se toho, jak správně zvolit téma a cílovou skupinu, jaké novinářské žánry se pro psaní o rozvojových tématech nejlépe hodí, jak svůj text strukturovat, jak psát srozumitelně, čtivě, zajímavě a vyváženě.

— Obecně platí, že v médiích se velmi často objevují různé stereotypy a zkreslení týkající se problematiky rozvojových zemí a globálních témat. Problém však není, jestli stereotypy používáme či nikoli. Bez jejich pomoci se často nelze obejít, neboť nám jejich zjednodušující pohled usnadňuje porozumět komplexní problematice týkající se například nějaké společenské, národnostní, etnické či náboženské skupiny. Důležité je být si této tendence vědom a cíleně ji reflektovat. Při psaní článku či komunikaci s médiem tedy bývá užitečné si dopředu promyslet nejen to, o čem a pro koho chcete psát, ale i jak neposilovat již zažitá stereotypy a jak co nejlépe sdělit své zážitky a postřehy, aby druhá strana (divák, čtenář, novinář) dokázala rozpoznat váš úhel pohledu. Pro ilustraci některých typických mediálních zkreslení jsme vybrali úryvek ze studie Ondřeje Horkého s názvem Mediální stereotypy Jihu jako překážka veřejné diskuse: důsledky pro českou rozvojovou spolupráci. Úryvek pochází ze závěrečné části této analýzy a shrnuje typologii mediálních stereotypů o rozvojových zemích a jejich důsledky pro mediální obraz afrického kontinentu.

Primitivní Afrika

— Stereotyp černé Afriky jako primitivního kontinentu. Článek Kde začíná Afrika Františka Štanda z časopisu Lidé a země spojuje navštívený region kolem jezera Turakana v Keni, „místo startu k dobytí světa“ s archeologickými nálezy předchůdců člověka (byť s řádově chybným časováním). Charakteristické je tvrzení: „Kde končí asfalt, tam začíná Afrika,“ které esenci Afriky klade za hranice civilizace, a později zde dokonce „definitivně končí svět a další cesta vede rovnou do pekla“, čímž částečně regionu upírá dokonce i skutečnou existenci. Článek zdůrazňuje etnickou příslušnost obyvatelstva, vzájemné rozdíly a nepokoje mezi kmeny. Například historie Masajů je podle slov autora „mytologizována, jejich osud zromantičtěn a jejich život zkomercializován. V průběhu několika let se stali hračkami keňského turistického průmyslu a během tohoto procesu ztratili téměř vše včetně své důstojnosti“. Samburové jsou „výjimečně pohlední, arogantní a líní“, jinde „všichni neskutečně opilí“, a také jejich „plastikové děti“ zobrazuje jako oběti Západu, protože se staly závislé na odpadcích turistů a po jejich odchodu zůstaly na ulici. Autor ale nereflektuje vlastní podíl na západním turismu, a dokonce dětem nabízí dárky.

— O chvíli později jsou však jiné děti, které vytrvale trénují taekwondo, „inteligentní a hovoří dobrou angličtinou“. Keňa nicméně podle autora nespadá do „civilizace, kde by dostaly šanci rozvíjet svoji inteligenci i sportovní talent“. Zobrazení zaostalosti, přírodnosti, a dokonce i neskutečnosti rozvojového světa jako jeho podstaty vede k rezignaci na možnosti změn. V tomto případě jsou dokonce západní intervence v Africe zobrazeny jako škodlivé, ovšem bez reflexe, že se autor článku jako turista na nich podílí.

Neafrická Afrika

— Spojení zaostalosti subsaharské Afriky s geografickým umístěním je natolik silné, že pokud se v Africe nachází místo, které neodpovídá obrazu primitivní Afriky, bývá z něj vyčleněno a označeno jako neafrické. V magazínu Hospodářských novin Lenka Klicperová v článku Nejen o černých Česích v Namibii proto zobrazila Namibii jako „celkem zvláštní“ zemi, která se „nepodobá ostatním“. Její hlavní město „příjemně překvapí“, protože zde zakořenila „německá pořádkumilovnost“. Namibii také odlišuje nízká hustota obyvatel, neboť „Afrika je obecně přelidněná“. To ve skutečnosti není pravda, protože menší hustotu obyvatelstva než Afrika mají pouze Severní Amerika a Austrálie. Windhoek je se svými 250 tisíci obyvatel prý „skoro vesnice“. Domnělá přelidněnost tak v důsledku tvoří další atribut stereotypu primitivní Afriky. Africké obyvatelstvo se nevyhne ani rasistickému stereotypu, resp. práci s vědecky vyvráceným biologickým pojetím rasy.

Autorka Lenka Klicperová se při své reportáži setkala s Čechy, kteří „tak úplně“ Čechy nejsou, protože jsou „čistokrevní černoši (sic)“, ale cítí se být Čechy, protože jako sirotci byli posláni do Československa na výchovu. Článek dále staví na vyobrazení turistické oblasti Namibie jako směsi primitivní Afriky a neafrické Afriky a klade do kontrastu evropské a africké prvky. Text se neobejde bez výčtu „velkých domorodých kmenů“, největší pozornost je věnována Hererům. Ačkoli autorka „příjemnost“ hlavního města spojuje s německou kolonizací, v reportáži překvapivě nezazní jediné slovo o genocidě domorodého etnika německou koloniální správou na počátku 20. století. Souhrn stereotypů „neafrická Afrika“ nenalezneme v čisté formě, ale jako kombinaci evropských (západních) prvků s prvky původními (africkými), z nichž je v tomto případě zdůrazněna vyspělost prvních a exotičnost druhých.

Srdceryvný/šokující příběh

— Článek Maminčiny vděčné slzy štěstí od L. Filáčkové z časopisu Chvilka pro tebe, který podle vydavatele čtou především vdané ženy žijící v menších městech, je napsán ve stylu příběhu psaného srdcem. Podle upoutávky se jedná o dopis osmiletého nevidomého Gebremeskela, který „neměl žádnou budoucnost“ a jemuž čeští dárci změnili život. Až díky jim a jejich peněžním darům se naučil chodit, číst Braillovým písmem a začal navštěvovat školu, protože rodiče na výchovu a vzdělání znevýhodněného dítěte doposud neměli čas. Chlapec ve svém dopise tvrdí, že prý má „napsat tenthle dopis, abyste věděli, jak jsem vám vděčný za vaši pomoc“. Následuje prezentace české nevládní neziskové organizace s pobídkou k zaslání peněz na uvedené číslo bankovního účtu. Ačkoli článek svým apelem na soucit zcela zapadá do stylu časopisu, je pro něj charakteristické, že „dopis zpracovala L. Filáčková“. Nejenže literární styl červené knihovny zplošťuje sociální realitu na emoce, ale v tomto případě upírá hlavnímu protagonistovi i hlas: chlapec není ani jednou citován a jeho postoje jsou automaticky představeny jako vděčnost. Jeho výpověď popisuje česká autorka, která ji využívá jako instrument k výzvě pro získání finančních příspěvků.

— Popisuje-li článek z Chvilky pro tebe success story a jeho cílem je čtenářku či čtenáře dojmout, článek Marulia (12): Žiju mezi odpadky od Diana z časopisu Bravo, určeného převážně pro dívky, přichází s negativními emocemi a snaží se je vyburcovat šokujícím popisem podmínek života dětí na smetištích v Brazílii. Hlavní postavou článku je dívka Marulia, která žije na skládce v São Paulu. Ačkoli „většina těchto dětí umírá na podvýživu, choleuru nebo otravu krve“, článek se zaměřuje také na jejího kamaráda, kterého přejel buldozer. Stejně jako v textu Chvilky pro tebe je jakýkoli místní kon-

text vyloučen. Dobrý konec přichází až ve formě příslibu pomoci UNICEF, ke které může čtenář/ka přispět nákupem různých výrobků na internetových stránkách. Na rozdíl od „srdceryvného příběhu“ má Marulia určitý, byť omezený prostor pro své sdělení. Článek přiznává, že Marulia bojuje o přežití, zatímco my řešíme čas nákupů; jako jedinou možnost však opět nabízí pouze konzum, tentokrát v etické formě. Typ srdceryvný/šokující příběh se v tomto typu populárních médií objevuje ve formě neplacené reklamy na popud nevládních organizací. Jinak se tato média o problematiku rozvojového světa nezajímají.

Přejatá zpráva

— Podobnou roli často hrají i převzaté zprávy ze západních agentur či médií. Článek z Hospodářských novin od Sylvie Schwinke Americké společnosti se zviditelňují na YouTube opět sklouzává do pojetí pomoci jako charity a v podstatě nepojednává o ničem jiném než o marketingových aktivitách nadnárodních firem prostřednictvím videí na internetu. Například řetězec Starbucks zde přispívá na „výstavbu vodní nádrže v africké vesnici“, Nike, upozorňuje na potřebu vzdělání a finanční podpory pro dívky a mladé ženy v rozvojových zemích“. Článek zařazený do rubriky Svět je reklamou na zmíněné firmy, které jsou představeny jako „dobročinné“. Otázky koherence politik nejsou vůbec nastíněny: např. dodržování zákazu dětské práce a dalších zákonů v továrnách v rozvojovém světě, kde jsou vyráběny výrobky Nike, nebo na kávových plantážích, ze kterých Starbucks kávu odebírá. Posledně jmenovaná firma se také snažila zabránit Etiopii v registraci tradičních názvů káv a ustoupila až po tlaku občanské společnosti. Rozvojovému světu, který se zdánlivě nachází ve středu pozornosti, je věnována pozornost pouze okrajová, a značky zde do jisté míry hrají roli elitních osob či elitních států.

Rozbíjené předsudky

— Jen ve velmi vzácných případech se mediální výstup zaměřuje na bourání stereotypů. MF Dnes přinesla článek Václava Prášila s názvem Afrika není odepsaná, kde autor ve zkratce popisuje historické způsoby reprezentace kontinentu, které vyvrcholily v „beznaděj spojenou s chudobou, zadlužeností, krvavé války a nemoc AIDS“. Článek sice paradoxně věnuje více prostoru výčtu skutečností, které negativní stereotyp potvrzují, následně se však věnuje i jevům, jež jej vyvracejí, např. stabilitě a náboženskému soužití v Ghaně nebo celkově pozitivní roli Číny v Africe. Explicitně vyzývá ke zbavení se předsudků a opuštění vnímání Afriky jako problému.

Jak tedy napsat dobrý článek?

- Tato poslední ukáзка naznačuje, jak by podle O. Horkého měl vypadat dobrý článek s rozvojovou tematikou. Základem je úsilí o vyváženost článku, který nepopírá existující problémy a stereotypy, ale nabízí i pohled opačný, jenž vyvrací zažitá klišé a nabízí pohled i na pozitivní jevy v této oblasti. Připojujeme některé další podněty pro psaní:
- Nebojte se obraznosti a metafor, snažte se polapit atmosféru místa; věty jako „byla to krásná zátoka“ nefungují, lepší je zaměřit se na detail: „na hladině se odrážely paprsky slunce a nad našimi hlavami poletovali rackové“.
- Neopakujte stereotypy: pokud jste v místě, o kterém píšete, sami nebyli, nenechte se strhnout ustálenými představami.
- U reportáží je možná určitá míra subjektivity, nelze však přímo hodnotit. Nelze říci: „tento projekt je skvělý/špatný“ – je třeba vysvětlit, v čem jeho význam spočívá a úsudek nechat na čtenáři.
- V reportážích používejte přítomný čas. Zrychluje text a snadněji se v něm píše. Strídejte jednoduché věty a souvětí. Krátké věty působí dramaticky, někdy ale také poněkud pateticky.
- Přímá řeč neslouží jen k uvedení něčího názoru, ale také oživuje text. Proto citujte nejen lidi, ale třeba i úryvky zpráv atd. Zároveň to ale s přímou řečí nepřehánějte (maximálně dvě tři věty). Strídejte ji s parafrazováním, konkrétními údaji nebo popisem.
- Zajímejte se o pohledy z obou stran a názory různých aktérů na danou problematiku.

Jako příklad dobré praxe zde uvádíme úryvek z deníkových zápisků T. Lindnera. Tento formát se ideálně hodí na blog či do speciální rubriky zaměřené na postřehy z cest.

TIP

Audience u náčelníka

— Při představě afrického náčelníka se Evropanovi vybaví exotické obrazy dobře živeného muže s oštěpem v ruce a leopardí kůží přehozenou přes rameno. Přetrvávající mýty z 19. století, kdy v Africe šířili křesťanskou víru první misionáři, v mnohých asociují slova jako primitivní nebo barbarský. Ve skutečnosti již největší evropský cestovatel a misionář David Livingstone, který na rozdíl od mnoha svých následovníků přicházel na nový kontinent s respektem a slušností vůči Afričanům, popisoval moudrost a vůdcovskou schopnost vládců, s nimiž se setkal. Jací jsou však náčelníci dnes, po turbulentních desetiletích kolonialismu a nezávislosti?

— Chief Chitambo IV., jeden z 286 náčelníků v Zambii, jehož území se rozprostírá na severovýchodě země při hranicích s Kongem, nás vítá pod mangovníkem ve své dočista vypulírované vesnici. Pětašedesátiletý muž se k nám v přítomnosti vesničanky chová přezíravě, na rozdíl od místních obyvatel se mu však nemusíme klanět. Uprostřed prostranství vlaje zambijská vlajka a na podstavci stožáru září nápis Tři chody denně, motto Chiefdomu Chitambo, které slibuje poddaným, že pod svým náčelníkem nebudou hladovět.

— Po odchodu vesničanky se však náčelník rozhovoří a po dvou hodinách již žertuje o problémech se svými třemi manželkami a o studiích pětadvaceti dětí. „Po střední škole jsem vystudoval nástavbu a pak jsem chtěl začít pracovat v těžbařském průmyslu v provincii Copperbelt. Jenže to bylo ještě během britské nadvlády, takže mi řekli, že jsem nekvalifikovaný Afričan,“ vypráví dnešní tradiční vládce nad 300 000 lidmi, který rovněž zasedal ve Sněmovně náčelníků, horní komoře parlamentu s pravomocemi jen symbolickými.

— Chitambo se angažoval v boji za nezávislost, po jehož úspěšném završení konečně získal místo ve státních dolech. Pracoval v nich až do poloviny osmdesátých let a poté ještě krátce vydělával ve dvou mezinárodních firmách. „V roce 1989 zemřel můj strýc a já se rozhodl kandidovat na funkci náčelníka. Čtyřicet členů naší rodiny mě s převahou zvolilo a tehdy jsem se přestěhoval.“ Zpočátku prý o umění vládnout žádné znalosti neměl, staří obyvatelé ho však zasvětili do tradičních povinností, a také se pravidelně účastnil speciálních školení pro náčelníky, která pořádá zambijská vláda.

— A jaká je politika Chitamba IV.? Na svém území rozděluje půdu farmářům a schvaluje zakládání nových vesnic, z nichž každá musí splňovat určité požadavky – o jejich kontrolu se starají náčelníkoví zástupci v terénu. Každá vesnice musí mít vykopanou studnu, kvůli možným požárům je třeba dodržovat minimální vzdálenosti mezi stavbami, každý domek musí mít latrínu, čisté okolí a odpovídat daným parametrům. Každý obyvatel je povinen pro svou potřebu obdělávat 200 metrů čtverečních kasavy, neboť náčelník si na svém území nepřeje vidět potravinovou pomoc. Při každoročních inspekcích navíc poddaní odevzdávají Chitambovi daň. V počátcích své vlády objížděl všechny vesnice na kole, teď už stárnoucí vládce jezdí terénním vozem.

— Pod Chitamba také spadá tradiční soudnictví – řeší manželské otázky, drobné krádeže a čarodějnictví. Pokud například někdo za smrti svého příbuzného vidí černou magii souseda, může si u náčelníka stěžovat. Ten do terénu vyšle své detektivy – tzv. witch-finders. Když čtyři z nich nezávisle na sobě potvrdí zakázané čarodějnictví a jako důkaz dodají magické před-

měty, následuje rozsudek. Tresty pro čaroděje jsou finanční a odsouzenec dostane tetování, které ho prý při opakovaném pokusu o čarování usmrtí.

— Kvůli přísným zákazům není náčelník mezi svými poddanými zrovna oblíbený. „Povinnosti platí pro každého, i pro vdovy nebo staré lidi, náčelník je nemilosrdný,“ stěžuje si jeden drobný rolník. „Náčelník brání rozvoji, staví překážky investorům a každému klade spoustu požadavků. Jde mu jen o peníze,“ nadává britský manažer národního parku Kasanka na Chitambově území. „Není snadné získat nárok na půdu, zpočátku byl náčelník náladový. Ale není špatný, jen nechce být přehlížený. A hlavně tady díky jeho politice opravdu nikdo nehladoví,“ soudí búrský farmář Pieter, který sem před patnácti lety přišel z Jihoafrické republiky.

(převzato z knihy Tomáše Lindnera Čekání na období dešťů – Zambijská mozaika)

Další tipy, jak psát, včetně ukázek článků naleznete v již zmiňované publikaci [Jak psát o rozvojových tématech](http://www.rozvojovka.cz), kterou najdete na portálu www.rozvojovka.cz.

TIP

Bourání stereotypů je dlouhý a náročný proces, který vyžaduje pozornost, motivaci a čas jedince.

(Horák, 2010)

4.4 Vybrané aktivity a projekty GRV v České republice

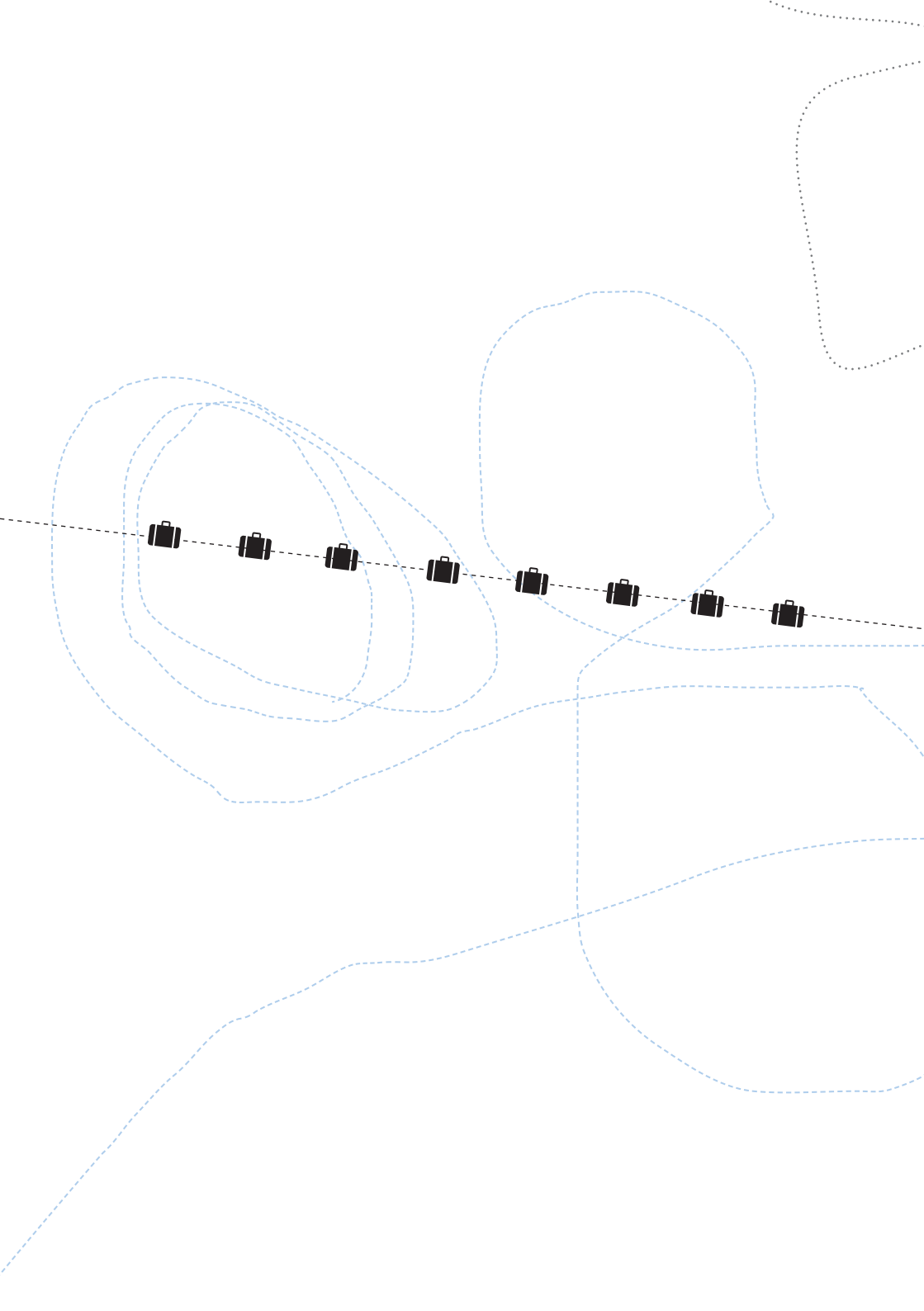
— Máte-li ambice rozvíjet se v oblasti GRV systematictěji, můžete se obrátit na nevládní organizace, které se tímto tématem dlouhodobě zabývají, nabídnout jim své zkušenosti a zážitky a zapojit se do jejich vzdělávacích a osvětových programů a kampaní. Seznam většiny těchto organizací, které se tématy GRV České republiky zabývají, naleznete na webových stránkách [FORS – Českého fóra pro rozvojovou spolupráci – www.fors.cz](http://www.fors.cz). Nevládní organizace se ve svých projektech GRV orientují na různé cílové skupiny, od žáků mateřských škol přes středoškolské a volnočasové pedagogy až po studenty vysokých škol, novináře a širokou veřejnost. Některé organizace nabízejí dobrovolníkům a aktivním jedincům také možnost podpory a zázemí při realizaci nápadů a projektů v určité komunitě.

— Pro vaši inspiraci nyní nabízíme stručný přehled několika vybraných iniciativ, projektů, programů a organizací, které by neměly uniknout vaší

pozornosti. Tento výčet není ani zdaleka úplný a zmiňované organizace často realizují řadu dalších projektů. Jeho cílem je spíše nastínit rozmanitost existujících iniciativ v oblasti GRV v České republice a podnítit čtenáře k navštívení webových stránek www.fors.cz, kde mohou nalézt celou řadu dalších organizací a zajímavých projektů.

Projekt	Stručný popis
<p>Letní škola rozvojové spolupráce</p> <p>Katedra rozvojových studií PFF UP v Olomouci ve spolupráci s ARPOKem development.upol.cz/ – v sekci projekty</p> <p>www.arpok.cz</p>	<p>Projekt Letní škola rozvojové spolupráce je rozdělen do dvou částí podle věku účastníků. Již pravidelně se na konci června koná Letní škola rozvojové spolupráce pro středoškolské studenty a na začátku září pak Letní škola rozvojové spolupráce pro vysokoškolské studenty a veřejnost. Letní škola je všeobecně zaměřena na lidi, kteří mají zájem dozvědět se více o rozvojové problematice. Cílem je seznámit účastníky s problematikou rozvojových zemí jak v rovině teoretické, tak i v rovině praktických rad a informací o nejrůznějších aspektech života a práce v těchto zemích.</p> <p>Přihlaste se a přijedte!</p>
<p>PRVák</p> <p>ADRA</p> <p>www.adra.cz/prvak</p>	<p>Cílem programu je informovat děti a mladé lidi v České republice o problematice rozvojových zemí a rozvojové spolupráci. Je zaměřen jak na vzdělávání dětí z mateřských škol, žáků základních škol a studentů středních škol, tak na vzdělávání jejich pedagogů.</p> <p>Zapojte se jako dobrovolník nebo lektor GRV!</p>
<p>Rozvojovka.cz</p> <p>Člověk v tísni</p> <p>www.rozvojovka.cz</p> <p>www.clovekvtisni.cz</p>	<p>Informační webový portál zaměřený na předávání informací o rozvojové spolupráci a globálních problémech.</p> <p>Publikujte vlastní článek s rozvojovou tematikou!</p>
<p>Svět v nákupním košíku / Obchody NaZemi</p> <p>NaZemi</p> <p>www.fairtrade.cz</p>	<p>Kampaň zaměřená na zlepšení pracovních podmínek zaměstnanců v rozvojových zemích, kteří vyrábějí zboží naší každodenní potřeby. Propagace a prodej výrobků Fair Trade.</p> <p>Zapojte se do místních dobrovolnických skupin v různých regionech ČR!</p>
<p>Dobrovolnický klub DoK</p> <p>INEX-Sdružení dobrovolných aktivit</p> <p>www.inexsda.cz</p>	<p>Projekt zaměřený na vzdělávání dobrovolníků a podporu dobrovolnických iniciativ a projektů nejen v oblasti GRV. Pod jeho hlavičkou probíhá například cyklus besed Kukátko do světa.</p> <p>Uspořádejte besedu o svém dobrovolnickém projektu, zapojte se do pracovních skupin DoK nebo rozjeďte vlastní projekt.</p>

Projekt	Stručný popis
<p>Fotbal pro rozvoj</p> <p>INEX-Sdružení dobrovolných aktivit</p> <p>www.fotbalprorozvoj.org</p>	<p>Osvětově–vzdělávací kampaň využívající fotbal jako možnost setkávání, sdílení a vzájemného poznávání mezi fotbalisty z keňského slumu Mathare v Nairobi a českými středoškoláky.</p> <p>Zapojte se jako dobrovolníci nebo lektoři!</p>
<p>Česko proti chudobě</p> <p>EDUCON</p> <p>www.educon.cz</p> <p>www.ceskoprotichudobe.cz</p>	<p>Koalice českých nevládních organizací, které se připojily k celosvětové kampani Global call against poverty. Jejich společným úsilím je zvyšování veřejného povědomí o globálních problémech a podněcování veřejnosti k zaujetí aktivního přístupu k jejich řešení.</p>
<p>Centrum ekologické a globální výchovy Cassiopeia</p> <p>www.cegv-cassiopeia.cz</p>	<p>CEGV Cassiopeia působí v Jihočeském kraji. Posláním organizace je výchova k trvale udržitelnému způsobu života a snaha ho naplňovat projekty, mezi něž patří především výukové programy pro mateřské, základní a střední školy, akce pro veřejnost, vzdělávání studentů vysokých škol, metodická pomoc a vzdělávání pedagogických pracovníků.</p> <p>Staňte se dobrovolníky nebo lektory!</p>

The image features a solid blue background. A white coordinate system is centered on the page, consisting of a vertical y-axis and a horizontal x-axis, both ending in arrowheads. A dashed white line traces a path that starts from the left edge, moves right, then loops upwards and right, then downwards and right, then upwards and right, and finally loops back to the left edge. Five black suitcase icons are placed along this path: one on the left edge, one on the horizontal segment, one on the upper loop, one on the lower loop, and one on the right edge. The text "Na závěr" is written in white, sans-serif font, centered in the lower-right quadrant of the coordinate system.

Na závěr

Pár otázek na závěr

— V našem stručném průvodci jsme se pokusili vystihnout nejdůležitější témata, nad nimiž by se měl každý (nejen mezinárodní) dobrovolník zamýšlet v průběhu příprav, pobytu na projektu a návratu zpět do České republiky. Doufáme, že tento text vám přinesl některé zajímavé a užitečné informace a praktické rady, které při svých cestách po různých koutech naší planety využijete. Dříve než si jej přibalíte do své krosny či batohu, předkládáme vám ukázky několika problémových situací, které mohou na projektu nastat, a otázky, které by vám měly pomoci se s těmito situacemi vypořádat. Nezapomeňte si proto našeho průvodce vzít s sebou! Může se vám na cestách hodit.

Možný problém	Na co se ptát sám sebe?
Nikdo mě tu nevíta s otevřenou náručí, jak jsem čekal(a).	Proč jsem sem přijel? Kvůli obdivu? Kvůli práci? Kvůli pomoci?
Snažím se věci řešit tak, jak jsem zvyklý doma, ale narážím.	Nemyslím jen evropsky? Snažím se vcítit do místní kultury? Zním průběh a zásady rozhovorů mezi místními lidmi? Snažím se vidět všechny souvislosti?
Nutí mě proti mé vůli přijímat místní zvyky, oblečení, jídlo...	Vím, do jaké míry je dobré se přizpůsobit a do jaké míry je dobré si zachovat vlastní osobnost s jejími specifiky? Oceňují místní lidé, když přijmu některý jejich zvyk? Pomůže mi to být jim blíž?
Místní zaměstnanci mě vidí jako konkurenci.	Nesnažím se příliš přebírat jejich práci? Nechovám se k nim povýšeně? Neříkám stále: „Ale u nás to děláme takhle a je to lepší!“? Snažím se s nimi trávit i mimopracovní čas a lépe je poznat? Pomáhám jim ve chvíli, kdy pomoc potřebují?
Často se dostávám do konfliktů kvůli odlišnému pojetí věcí (např. v Indii nechávají učitelé nosit malé děti stoly a židle, nebo podobně děti pomáhají i ve svých domovech, zatímco vy prosazujete, aby stoly nosili učitelé).	Jedná se o nedorozumění (špatně jsme se pochopili), jiný názor (změnitelný diskusí), nebo jiné přesvědčení (nezměnitelné životní hodnoty)? Volím podle toho přiměřené řešení konfliktu?
Dostávám často od místních dárky.	Jsou podobné dary v místní kultuře běžné? Očekávají za ně něco? Neurazím je, pokud si dárek nevezmu? Neuškodím jim, pokud si jej vezmu?
Zamiloval(a) jsem se do místního muže(ženy).	Neohrozím tím svoji práci a své poslání? Neohrozím tím postavení organizace, ve které pomáhám? Jak ovlivní případný špatný průběh tohoto vztahu moji práci, ale také život onoho člověka?

<p>Hodlám zveřejnit fotografie a osobní příběhy.</p>	<p>Nevadí dotyčnému, pokud jej fotografuji? Zeptal(a) jsem se? Můžu dát jeho fotku na web? Nemám v e-mailech, které posílám domů, raději změnit jeho jméno? Chci ukázat i hezkou tvář chudých zemí?</p>
<p>Mám informovat české přátele raději o špatných, nebo o hezkých věcech?</p>	<p>Chci pomoc českých přátel rozvojovým zemím stavět na lásce, nebo soucitu k místním lidem? Povedou hezké zprávy k tomu, že si lidé v ČR místní kulturu zamilují a o to raději podpoří někoho, koho mají rádi? Nebo spíše podpoří někoho jen ze soucitu?</p>
<p>Místní lidé chtějí, abych všechno dělal za ně.</p>	<p>Do jaké míry chci a mohu naučit místní, aby si pomohli sami? Do jaké míry si jen zvedám své sebevědomí tím, že dělám všechno a očekávám vděk? Jak mohu zajistit trvale udržitelný rozvoj?</p>
<p>Místní komunita mě bere jako místní atrakci, exota.</p>	<p>Vnímám, že má slova a činy si zpravidla budou všichni pamatovat? Vnímám, že podle mě si mnoho místních může udělat obrázek o typickém Evropanovi? Dokážu vnímat pozitiva své odlišnosti? Dokážu unést zodpovědnost vyplývající z mé odlišnosti?</p>
<p>Zjistil jsem, že zaměstnanci v místní organizaci tajně porušují pravidla.</p>	<p>Jaké mohou být důvody pro tento způsob chování? Pomůže spíše osobní rozhovor s nimi? Mám jít za ředitelem? Pomůžu tím?</p>
<p>V Tibetu a v Indii konečně najdu sám sebe. Najdu smysl života. Je tam přece tolik mnichů, klášterů a buddhismu. A až přijedu zpět, bude ze mě opět šťastný a úspěšný člověk. Odjet je to jediné, co musím udělat.</p>	<p>Je má motivace postavena na zdravém úsudku? Nečekám od dobrovolnického pobytu nemožné?</p>

Čerpáno z rozhovoru s Karin Machatou, občanské sdružení M.O.S.T., a z dokumentů SADBA

Užitečné odkazy

O dobrovolnictví:		
AFS – Mezikulturní programy ČR	http://www.afs.cz/	Studium a dobrovolnictví v zahraničí
Dobro.cz	http://www.dobro.cz/	Inspirovající příběhy dobrovolníků.
Dobrovolník	http://www.dobrovolnik.cz/	Informační portál o dobrovolnictví
Dobrovolníci	http://www.dobrovolnici.cz/	Příležitosti pro dobrovolníky v ČR a v zahraničí
Evropská dobrovolná služba	http://www.evs.cz/	Podrobné informace o EVS
Evropská databáze EVS projektů	http://ec.europa.eu/youth/evs/aod/hei_en.cfm	Vyhledávač projektů EVS
Institute for Volunteering Research	http://www.ivr.org.uk/	Výzkumy a analýzy pro dobrovolníky a organizace
INEX–SDA	http://inexsda.cz/	Organizace zabývající se mezinárodním dobrovolnictvím a globálním rozvojevým vzděláváním
Mládež v akci	http://www.mladezvakci.cz/	Výměny mládeže, evropská dobrovolná služba, podpora místních komunit, školení a semináře
Nazkušenou	http://www.nazkusenou.cz/	Portál o možnostech výjezdu do zahraničí za vzděláním, výdělkem či dobrovolnictvím
Salesiánská asociace Dona Boska (SADBA)	http://mladez.sdb.cz/sadba/	Organizace zabývající se prací s mládeží a s dobrovolníky
Sdružení Duha – program Trochu jinak	http://www.trochujinak.cz/	Program Trochu jinak podporuje rozvoj dobrovolnictví a nabízí příležitosti v rámci tří odlišných projektů
Na cesty:		
cestovatel.cz	http://www.cestovatel.cz/	internetový portál o cestování
desperado.cz	http://www.desperado.cz/	internetový portál o cestování
ecesty.cz	http://www.ecesty.cz/	e–časopis o nezávislém cestování
Hedvábná stezka	http://www.hedvabnastezka.cz	cestovatelský portál
Ministerstvo zahraničních věcí ČR	http://www.mzv.cz	vízová povinnost, bezpečnostní informace

ocestovani.cz	http://www.ocestovani.cz/	internetový portál o cestování
Zdraví:		
Centrum mezinárodních úhrad	http://www.cmu.cz	informace o zdravotním pojištění
Domů ve zdraví	http://www.domuvezdravi.cz/	informační portál o očkování
Informace o vakcínách	http://www.vakciny.net/	očkování
Očkovací centrum	http://www.ockovacentrum.cz	očkování
Rozvojová spolupráce ČR/SVĚT:		
CONCORD	http://www.concordeurope.org	Portál evropské nevládní organizace pro pomoc a rozvoj
Centrum UN pro lidská sídla	http://www.unhabitat.org	Centrum UN pro lidská sídla
Česká rozvojová agentura	http://www.czda.cz/	Zahraníční rozvojová spolupráce ČR
České fórum pro rozvojovou spolupráci – FoRS	http://www.fors.cz	České fórum pro rozvojovou spolupráci
DEEEP	http://www.deeep.org/	Rozvojová spolupráce
Ekonomická komise UN pro Afriku	http://www.uneca.org	Ekonomická komise UN pro Afriku
Independent European Development Portal	http://www.development-portal.eu	Portál o rozvojových politických EU
Mezinárodní měnový fond	http://www.imf.org	Mezinárodní měnový fond
Mezinárodní fond pro průmyslový rozvoj	http://www.unido.org	Mezinárodní fond pro průmyslový rozvoj
Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj	http://www.ifad.org	Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj
Organizace UN pro výživu a zemědělství	http://www.fao.org	Výživa a zemědělství
Organizace spojených národů	http://www.un.org	Portál OSN
Populační fond UN	http://www.unfpa.org	Populační fond
Program UN pro AIDS	http://www.unaids.org	Program pro AIDS
Program UN pro životní prostředí	http://www.unep.org	Program pro životní prostředí
Rozvojový program UN	http://www.undp.org	Rozvojový program
Světová banka	http://www.worldbank.org	Světová banka
Světová zdravotnická organizace	http://www.who.int	Světová zdravotnická organizace
Trialog	http://www.trialog.or.at	Rozvojová spolupráce
Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky	http://www.unhcr.ch	Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky

Doporučená literatura

Interkulturní a globální témata:

- TOMEŠ, J., FESTA, D., NOVOTNÝ, J. a kol. (2007): Konflikt světů a svět konfliktů. Nakladatelství P3K, Praha
- LANDES, D. S. (2004): Bohatství a bída národů: proč jsou někteří tak bohatí a někteří tak chudí. BB/art, Praha, 632 s
- WAISOVÁ, Š. (2005): Ve stínu modernity. Perspektivy a problémy rozvoje. Aleš Čeněk, Plzeň, str. 260–280
- WILLIAMS, G., METH, P., WILLIS, K. (2009): Geographies of Developing Areas. Routledge, London, 464 s.
- RIGG, J. (2007): An Everyday Geography of the Glogal South, Routledge, London, 234 s.
- BEALL, J. (2009): City and Development. Routledge, London, 268 s.
- AGERGAARD, J., FOLD, N. (2009): Rural-Urban Dynamics, Routledge, London, 212 s.
- POTTER, R., BINNS, T., SMITH, D. W., ELLIOTT, J. (2004): Geographies of Development: An Introduction to Development Studies
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje. Karolinum, Praha, 211 s.
- JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P. (2000): Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 276 s.
- Kolektiv autorů (2004): Společný svět – příručka globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísni, Praha
- MAC GINTY, R., WILLIAMS, A. (2009): Conflict and Development. Routledge, London, 210 s.
- ADAMS, W., M. (2008): Green Development. Routledge, London, 480 s.
- MURRAY, W. (2009): Geographies of Globalization. Routledge, London, 392 s.

Humanitární pomoc:

- HODGKINSON, P. E. Coping with catastrophe: a handbook of disaster management. London, New York: Routledge, 1991
- KOL. AUTORŮ: Humanitární pomoc v ČR. Hlavní úřad CO ČR, 1998
- Humanitární charta a minimální standardy pro humanitární pomoc (Sphere Project Translation). Praha: Sdružení Česká katolická charita, 2003
- NOHA – Network on Humanitarian Assistance. Luxembourg: Office for Official Publication of European Committee, 1998

Rozvojová spolupráce:

- JELÍNEK, Petr a kol. (2003): Rozvojová politika Evropské unie. Ústav mezinárodních vztahů, Praha. ISBN 80-86506-33-9
- KOBROVÁ, Alena (2002): Zahraniční rozvojová pomoc ČR v působnosti MŽP 1997–2002. MŽP Praha
- Kolektiv autorů: Rozvojové cíle tisíciletí. Ekumenická akademie, Praha 2005

Zdroje

Tištěné zdroje

- Bissky G. 2007. *Wearing Chinese Glasses: How Not to Go Broke in Chinese Asia*. Trafford Publishing, ISBN: 142511186-6
- Frič, P., Pospíšilová, T. (eds.). 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: AGNES
- Horký O. 2010. Mediální stereotypy Jihu jako překážka veřejné diskuse: důsledky pro českou rozvojovou spolupráci. In: Petr Drulák, Ondřej Horký a kol.: *Hledání českých zájmů: Obchod, lidská práva a rozvoj*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 102–124
- Hrabáková L. 2007. Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy. *PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY*, ISSN 1214-8725, Issue/Volume/Year: 3–4/IV/2007
- Lindner, T. 2008. Čekání na období dešťů. *Zambijská mozaika*. Brno: Doplněk
- Nollen, T. 1997. *Czech Republic Culture Shock*. Singapore: Times editions
- Štand F. 2008. Kde začíná Afrika, Lidé a země (1. srpna)
- Klicperová, L. 2008. Nejen o černých Čechích v Namibii, In *Magazín* (2. ledna): s. 24
- Filáčková, L. 2008. Maminčiny vděčné slzy štěstí, *Chvilka pro tebe* 17/12/2008, s. 22
- Dian [sic] 2008. *Marulia* (12): Žiju mezi odpadky. *Bravo* 10/6/2008, s. 8
- Schwinke, S. 2008. Americké společnosti se zviditelňují na YouTube, *Hospodářské noviny* (8. srpna)
- Prášil, V. 2008. Afrika není odepsaná, *Mladá fronta DNES* (11. ledna)

Online zdroje

- Berger K. (2009) *Coping with Culture Shock on Volunteer Vacations, Learning Etiquette, Customs, Language Can Lower Cultural Barriers*, online (<http://www.suite101.com/content/coping-with-culture-shock-on-volunteer-vacations-a98943#ixzz15I7jqYZm>), navštíveno červenec 2010
- Coordinatin committee for International Voluntary Service, online (<http://ccivs.org/index.htm>), navštíveno červen 2010
- Dochas, on-line <http://www.dochas.ie/code/>, navštíveno květen 2011.
- Go abroad, online (<http://www.goabroad.com/>), navštíveno červenec 2010
- Unite for Sight. 2008. „Unprofessionalism“ is a Problem, *Volunteers Ethics and Professionalism Online Course*, online (<http://www.uniteforsight.org/international-volunteering/module1>), navštíveno červenec 2010
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 2011. *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015*. MZV ČR.
- Uwaje A. C. 2009. *Culture shock, Re-Integration and Re-Entry culture shock – Managing Cultural Differences*, Munich Business School IM 603 – Seminar International Management 2009, online (http://www.munich-business-school.de/intercultural/index.php/Culture_shock_Re-Integration_and_Re-Entry_culture_shock_-_Managing_Cultural_Differences), navštíveno červenec 2010
- Vago 2010. *Cultural Shock–World Travel Syndrom*, online (<http://www.vagobond.com/2010/05/culture-shock-world-travel-syndrome/comment-page-1/>), navštíveno červenec 2010
- Van Hove J., EVS – European Voluntary Service EVS guide for volunteers. *A practical guide for interested volunteers*, ebook on-line (<http://www.evsguide.eu/int/youth-in-action/evsguide/index2.html>), navštíveno září 2010
- Volunteer Abroad, on-line (<http://www.volunteerabroad.com/volunteer-guide#reasons>), navštíveno červenec 2010
- Volunteeringoptions, on-line (<http://www.volunteeringoptions.org/MakingaDecision/AssessyourMotivations/tabid/56/Default.asp>), navštíveno červenec 2010
- Volontourism, on-line (<http://www.volontourism.org/traveler-start.html#questions>), navštíveno červenec 2010

— **INEX – Sdružení dobrovolných aktivit** je nevládní nezisková organizace působící od roku 1991 v oblasti mezinárodního dobrovolnictví a mezikulturního vzdělávání. Zprostředkováváme pro vás dobrovolnické projekty po celém světě a pro zahraniční zájemce organizujeme podobné pobyty u nás. Ročně vyšleme do světa na krátkodobé či dlouhodobé projekty téměř 800 dobrovolníků a pro 400 zahraničních organizujeme s lokálními partnery dobrovolnické projekty v Česku.

— Posláním INEX-SDA je prostřednictvím dobrovolnických projektů, vzdělávacích programů a kampaní podporovat rozvoj tolerantní otevřené společnosti a aktivního zodpovědného přístupu k okolnímu světu na místní i globální úrovni. Svou činností vytváříme prostor, v němž mohou zejména (ale nejen) mladí lidé čerpat nové zkušenosti, rozvíjet své schopnosti a dotvářet si vlastní pohled na svět.

— V různých regionech ČR organizujeme mezinárodní dobrovolnické projekty a programy sociální integrace, environmentální výchovy a rozvoje venkova. Pražská centrála se vedle vysílání dobrovolníků do zahraničí a koordinaci dobrovolnických projektů v ČR zaměřuje na rozvojové a mezikulturně-vzdělávací projekty a kampaně (GLEN, Fotbal pro rozvoj, Stereotypy v nás), brněnská pobočka na sociální programy pro znevýhodněné děti, pobočky Kostelecké Horky a Bílé Karpaty na environmentální výchovu a oživení místního dění, tradičních zvyků a řemesel. Více na www.inexsda.cz

— **FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci** – je platformou českých nevládních neziskových organizací (NNO) a dalších neziskových subjektů, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí.

— Platforma FoRS byla založena patnácti NNO v září roku 2002 a zaregistrována byla jako zájmové sdružení právnických osob v říjnu 2002. V květnu 2011 sdružovala 55 subjektů – mezi nimi nevládní neziskové organizace, nadace, mezinárodní organizace, akademické instituce a další. Organizace ve FoRS sdílejí společný zájem prosazovat vyšší relevanci a efektivnost české i mezinárodní zahraniční rozvojové spolupráce a zvyšovat její pozitivní dopady pro obyvatele rozvojových a transformujících se zemí. Hlavním úkolem FoRS je zastupování společných zájmů členů a posilování spolupráce a vztahů mezi státními institucemi v ČR i EU a nevládními organizacemi na poli rozvojové spolupráce.

— V roce 2003 se FoRS stalo jedním ze zakládajících členů CONCORD – Evropské konfederace NNO pro humanitární pomoc a rozvoj. CONCORD je zastřešujícím sdružením národních platform a sítí NNO ze zemí EU, jež dohromady zastupují více než 1600 NNO. CONCORD je oficiálním partnerem institucí Evropské unie a jeho prostřednictvím může FoRS hájit zájmy NNO z ČR. V současné době se FoRS účastní činnosti v několika tematických pracovních skupinách v rámci CONCORD. Více na www.fors.cz

Vydavatel: INEX – Sdružení dobrovolných aktivit, Varšavská 30, 120 00 Praha 2

Autoři textů: Barbora Hladká, Lukáš Policar, Robin Ujfaluši, Monika Kolomazníková, Romana Duchoslavová

Děkujeme Ince Píbilové za podnětné komentáře a také děkujeme všem dobrovolníkům, kteří se zúčastnili focus group a přispěli tak k vytvoření tohoto průvodce.

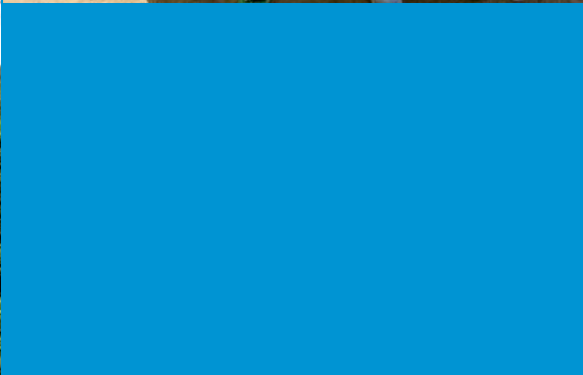
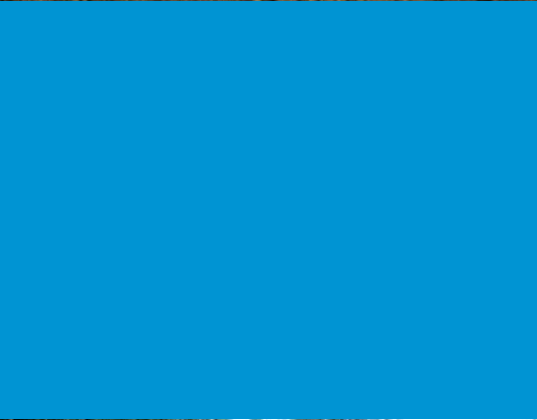
Fotografie: Archiv INEX-SDA, Barbora Hladká, Pavel Burian, Michal Kodým

Grafická úprava: PROTEBE live o.s.

Jazykové korektury: Martina Čechová

Tisk: KVTISK, s.r.o.

Náklad: 200ks

1

2

3

4

Tato publikace byla vytvořena s finanční podporou Evropské Unie, České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Za obsah plně zodpovídá INEX-SDA a FoRS, názory v ní obsažené nelze interpretovat jako stanovisko donátora.